

Criterion II: - Teaching Learning and Evaluation

2.3.1 Student centric methods, such as experiential learning, participative learning and problem solving methodologies are used for enhancing learning experiences

Criterion II: - Teaching Learning and Evaluation

2.3.1 Student centric methods, such as experiential learning, participative learning and problem solving methodologies are used for enhancing learning experiences

SN	Particulars of Documents	Page No
1	Study Tours	01-94
2	Field Visits	95-129
3	Group Discussions	130-132
5	Seminar By Students	133-193
6	Poster / Wall Paper Presentation	194-214

20301

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

Activity report on Tour / Field Visit

DEPARTMENT OF :- GEOGRAPHY

Academic Year: ~~2019-2020~~ (Tour) 2019-2020

Index

Sr. No.	Particulars
1	Objectives
2	Notice
3	List of students with signature
4	Photographs of tour/field visit
5	one page brief report
6	Outcomes of the tour/field visit

Note:- All the documents in the index may be in soft copy/hard copy form with departmental stamp and signature of HoD/Co-ordinator

५-५०१/

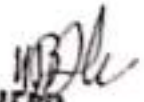
दि. 27.12.2019

आजाद महाविद्यालयपालीत अणोल विषयाच्या

तुनीम वर्सातील विद्यार्थ्यांना सुचित करल्यात येने की,
विद्यापीठाच्या आस्थासक्रमानुसार भौगोलिक सहल अनिवार्य
आहे. जे विद्यार्थी सहलीस येणार नाहीत त्यांना ग्राम
सर्व्हे करणे अनिवार्य आहे. त्या सर्व्हेची आपली नावे
प्रा. व्ही.जी. जावळे मांच्याकडे द्यावीत. सहल विद्याग्राम
सर्व्हे न करणा-या विद्यार्थ्यांना त्यांचे मार्क्स गिकेदार
नाहीत. भार्या सर्व्हेची गांधीजीने नोंद घ्यावी.

दि. 5/01/2020 पर्यंत नावे नोंदवावीत.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ause Dist. Latur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ause Dist. Latur

सूचना

दि. 16.01.2020

डी.ए. हत्तीम वर्धातील भूगोल विषयाच्या
विद्यार्थ्यांना सुचिने करण्यात येते की, भूगोल विषयाची
शैक्षणिक सहल दि. 16.02.2020 रोजी सर्वांतुगते
विवेकीय स्थळांना भेटी देण्यासाठी निघणार आहे.
तरी सर्व विद्यार्थ्यांना निश्चित केलेली प्रघास भाडे
डॉ. हाशमी आम.एम. भोव्याकडे जमा करावेत.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Letur

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ausa, Dist Letur

Department of Geography

Educational Tour Report

2019 - 2020

प्रति,

भा. प्राचार्य साहेब,
आझाद महाविद्यालय, औसा

विषय: बी.ए. तृतीय वर्षातील भूगोल विषयाच्या विद्यार्थ्यांची
शैक्षणिक सल्ल घेवून जाण्वास परवानगी मिळणे
बाबत.

महोदय,

उपरोक्त विषयाबाबत अनुसरण विनंती मज करणाना
भेतो की, आपला महाविद्यालयातील भूगोल विषयाच्या
बी.ए. तृतीय वर्षाची शैक्षणिक सल्ल दि. 16.02.2020
रोजी निघणार आहे. सल्लीचा मार्ग औसा, तुकजापूर,
सोळापूर, पेंडरपूर, अकलूज, शिखर शिंगणापूर, फळटो,
वाई, महाबळेश्वर असा निश्चिन केलेला आहे.

तरी बी.ए. तृतीय वर्षाची शैक्षणिक सल्ल घेवून
जाण्वास परवानगी देवून उपकृण करावे ही नम्र विनंती.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

अहवाल

दि. 19-12-2018 चा प्राचार्यांच्या पत्राने
दि. 27-12-2018 रोजी अम्बार हिल उपरो 1:50
वाजता भूगोल विषयाच्या सर्व विद्यार्थ्यांची
संख्या घेण्यात आली.

आ संस्थेत डॉ. आर्चिषा जी जी
आनी सहलीचे महत्त्व पटवून आणिलेले
सहलीचे मार्ग ही आणिलेले.

डॉ. मोरेश आनी- कोल्हापूर महाविद्यालय व
पंढरा अग्निडा, आर्चिषा, आम्बारहिल
आनी इत्यादी स्थळांची भविष्यी दिली.

सर्व विद्यार्थ्यांच्या आर्चिषा डाऊनलोड
फ्रेण्डशी विद्या मार्गाने फल दिवसाची
सहल वाढण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

आ संस्थेचे आम्बार डॉ. हार्मिनी आय फन
आनी मार्ग.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist. Latur

Tour objectives

- ① વિગ્રિહટ પ્રેક્ષણીય સ્થલાના સ્પર્શ કરવું તથા ત્રિયોડાન બંદર મેરી રેલે
- ② વ્યાજના, ઉદ્યોગધર્મ- ઉદ્યોગો તથા મેરી રેલેન વિદ્યાર્થીના મનિલી રેલે
- ③ ત્રિયોડાન બંદર માર્ગ તથા વાસ્તે (જલાગા) રે પુલ્વેલ પર્વત સ્થલાના રેલેને ત્રિયોડાન વાસ્તે
- ④ પર્વત સ્થલાના આકાર ધેરુન સ્થલાની / ત વિદ્યાર્થીની કાન પાસલી વાસ્તે
- ⑤ પુર્વ ત્રિયોડાન તિલામાચી ત મૌડાચી વાસ્તે

HEAD
Dept of Geography
Azad Mahavidyalaya, Jalgaon, Dist. Jalgaon

Out comes of The Tour

1. सहली मूळे प्रत्यक्ष निरीक्षणानुन वेगवेगळ्या विषयांतलें
शास्त्र वाढीस लागतः

भौगोलिक सहलीतून त्या विषयांत प्राप्त रस, निगूण
बुद्धीस लागत होते.

भूगोल, भूचरणा व वनस्पती, वस्ती नदी प्रणाली.

इत्यादींचे प्रत्यक्ष सा शास्त्र सहलीद्वारे मिळत

पायी चालणें डोंगर चळणें इत्यादी क्रिया पुढें

विद्यार्थी शारीरिक दृष्ट्या अक्षत आणि सुदृढ
बनतात

विद्यार्थी व शिक्षक यांच्यात आवडीचें आणि जिव्हाळें
वाढता

- स्वातंत्र्य, भावः भावनांत स्वयं-शिक्षण व वेळीच
निरोधन इत्यादींचे प्रत्यक्ष शास्त्र विद्यार्थींना मिळत.

Dept. of Geography
Azad Jammu & Kashmir University, Muzaffargarh

Sr. No.	Name of the students	Signature
1.	Yadav Pooja madhav	<u>Pooja</u>
2.	waghmare Tushar shahaji	<u>Tushar</u>
3.	Dixit Gaytri Daydu	<u>Gayatri</u>
4.	Rathod Ajeet Govind	- MAJIT
5.	Dalve Mayur Manoj	Dalve
6.	Kadam Bhavana Ram	Vinay
7.	Chabukswar vinay pandit	Vishal
8.	Bhasale vishal madhav	<u>Jyoti</u>
9.	Rathod Jyoti Nilesh	<u>Fadex</u>
10.	shaikh Jubey fakir	Shankar
11.	Fulmali shankar	<u>Anjana</u>
12.	Rathod Anjana Hiraji	ASIF.
13.	sasture Asif manjux	
14.	waghmare Tushar shahaji	
15.	sh patwari samina Chand	<u>Samina</u>
16.	shaikh Heena Rasul	<u>Heena</u>
17.	Yadav Pooja madhav	<u>Pooja</u>
18.	Ahugare Jesmini subhas	<u>Jesmini</u>

Tour Report

2019-20

* आझाद मेडाविद्यालय

आसा ... *

भुगोल विभाग

सहल

वैश्विक वर्ष - 2019-20

गांव :- यादव पुजा माधव

वर्ग :- बी. ए. तिसरा वर्ष.

विषय :- भुगोल विभाग सहलीचा वृत्तान्त.

परीक्षा :- AR 107326.

भुगोल प्रमुख :-

प्राचार्य

1) प्रा. अचोले सर

2) प्रा. डारजी सर

भोगे सर

Kolors

Dept. of Geography

For Education

MARKSFEST

COLLEGE OF ART

MUSEUM OF ART

Barbie

Barbie

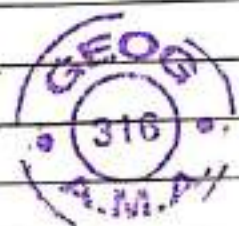
Barbie

Page No.:

Date:

भूगोल विभाग सहित

वाहमोद लुषाद डोहाडी

वर्ग :- 10

भूगोल विभाग सहित सुनील

Handwritten signature

Dept. of Geography
A.P. J. Manojkumar, Aona, Hist. Lat. 1

आशाद

महाविद्यालय

आशा

भूगोल विभाग सहल

नाव — दिक्षीत गायत्री दगडु

वर्ग — B.A.T.4.

विषय — सहलीचा वृत्तांत.

Seat No - AR107322

~~Chaitanya~~

HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Amra, Dist. Latur

PAGE NO:	
DATE:	/ /

भूगोल विभाग

सहल

शैक्षणिक वर्ष - 2019-20

नाम :- रमेश नरेश मंगेश

वर्ग :- B A III

विषय :- भूगोल

[Handwritten Signature]
8/07/2020

अहम अहम अहम

अहम

[Handwritten Signature]
HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ausa, Dist. Latur

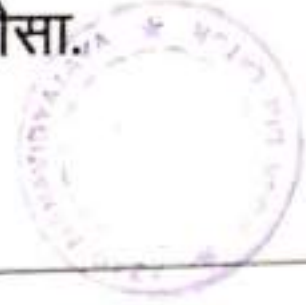

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : दळेके मधुर मनोज

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : AR.83.666

बेंच नं : 1

सेमिस्टर : V-III

सहल संयोजक

प्राचार्य

HEAD

Department of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA

आझाद महाविद्यालय, औसा.

भूगोल विभाग सहल

कदम भावना राम

वर्ग :- बी. ए. तृतीय वर्ष

परिहा क्र:- AR107323

2019-20

~~MAHATMA JYOTIBA PHULE UNIVERSITY~~
मातृदर्शिकु प्राध्यापक

Dept. of Geography
Mahatma Jyotiba Phule Dist. Coll. AUSA

प्राचार्य Jagan

आझाद महाविद्यालय, औसा.

भूगोल विभाग सहल

शैक्षणिक वर्ष - 2019-20

नाम :- चाबुकस्वार विनय पंडित

वर्ग :- बी.ए. तृतीय वर्ष

विषय :- भूगोल सहलीचा वृत्तांत

परीक्षा क्रमांक :- AR 107317

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Head of the Department

आझाके महाविद्यालय, आसत.

भूगोल विभाग प्रथम

इंटरमिडियट वर्ष - 2019-20

नाव :- विशाल माधव भोसले

वर्ग :- B.A.T.Y

विषय :- भूगोल विभाग अखिलीवा पुस्तक

पत्रिका क्रमांक :- AR107316

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ausa, Dist. Latur

Chun
07/06/2020

आस्था महाविद्यालय, औसा

भूगोल विभाग, बी.कॉम
सहल

वर्ष - 2019-20

17

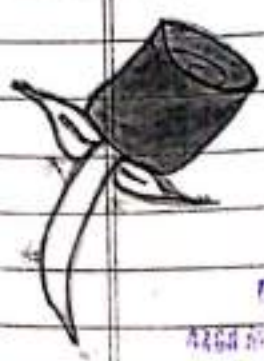
नाम :- शोण्ड ज्योती निलेश

वर्ग :- बी. ए. तृतीय वर्ष

विषय :- भूगोल सतर्कीचा तत्वात

परीक्षा क्रमांक :- AK

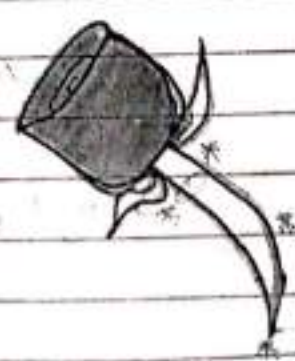
प्रचार्य

HEAD

Dept. of Geography

Anna University, Chennai, India

AZAD COLLEGE
AUSA

भूगोल विभाग
सहल

शैक्षणिक वर्ष :- 2019-20

नाव :- शेख जुवेर फकीर

वर्ग :- बी. ए. तृतीय वर्ष

विषय :- भूगोल सहलीचा वृत्तांत

परीक्षा क्रमांक :- AR/107287

Dept. of Geography

Azad Mahavidyalaya, AUSA, Nist Later

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

Activity report on Tour / Field Visit

DEPARTMENT OF Fishery Science

Academic Year: 2019 - 2020

Index

Sr. No.	Particulars
1	Objectives
2	Notice
3	List of students with signature
4	Photographs of tour/field visit
5	one page brief report
6	Outcomes of the tour/field visit

Note:- All the documents in the index may be in soft copy/hard copy form with departmental stamp and signature of HoD/Co-ordinator

(2019-20)

Tour Report on

Visit to Maharashtra Matsya Beej Utpadan Kendra, Kesapuri District Beed

Objectives:

- 1) To study artificial breeding in fish farm of Indian major carps.
- 2) To know fish farm layout and construction.
- 3) To study about Indian major carps.
- 4) To study the operation of Chinese hatchery

All the students of B.Sc. I, II, III year with Dr. A.V. Pathan (Head, department of Zoology) and Dr. S.S. Korde (Head, department of fishery science) and their staff members visited the Maharashtra matsya beej utpadan kendra, Kesapuri, Dist. Beed on 29/08/2019. There are about 18 students with all necessary arrangement we left college at about 7.30 am early in the morning. After of about 3 hours journey we had take breakfast and tea at Dharur. Then left from there and finally reached at Majalgaon about 1.00 pm.

The Maharashtra matsya beej utpadan kendra is located nearby to the Majalgaon reservoir. After arrival, the all staff members of Maharashtra matsya beej utpadan kendra, cordially well come to all of us.

The Maharashtra matsya beej utpadan kendra, is operating under private ownership, Mr. Mukhtar shaikh which is a young professional operate this unit. The unit having different staff members including one Manager, one technical expert and about ten staff members, fishermen's. they are all successfully running the unit from past 25 years.

Maharashtra matsya beej utpadan kendra, Kesapuri is operating the Chinese circular hatchery for fish seeds production. Where mainly IMC- Indian major carps ex. Catla (Catla catla) Rohu (labeo rohita), Mrigal (Cirrhinus mrigala) with some exotic carps as Silver carp, grass carp common carp is get artificial induced for

their breeding and seed production with the help of advanced techniques called Hypophysation Techniques.

The well prepared and nourished fish seeds are then transferred as per demands into polyethene bags with well mixed dissolved oxygen. By roadways, this seed is transferred to different localities in Marathwada region and Konkan region depends on demands the owner and staff members of Maharashtra Matsya Beej Utpadan Kendra, Kesapuri were co-operated us fully. They provide us great hospitality served us delicious dinner at 2.30 pm as well as mineral water, also offer us a cup of tea at evening all their whole day busy schedule of work.

All staff members and fishermen's give us their valuable time and the important knowledge about induced breeding of carps. After 6.30 pm we are all leave the Majalgaon and after of journey of 4 hours at 10.30 pm arrived at Latur.

Outcomes

- 1) Students observed the process of artificial breeding in Indian major carps.
- 2) Student got knowledge about the identification of Indian major carps
- 3) Students are well aware about the design the layout of fish farm.
- 4) students got the knowledge about the operation of Chinese hatchery

Principal

Azad Mahavidyalaya, AUSA
Azad Mahavidyalaya
AUSA, Dist. Latur. (M.S.)

Head of department of Zoology
Azad Mahavidyalaya, AUSA

Head of department of fishery science
Azad Mahavidyalaya, AUSA

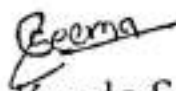

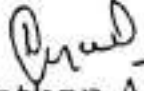
AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA
DEPARTMENT OF ZOOLOGY AND FISHERY SCIENCE

All the students of B.Sc. I, II, IIIrd year students are hereby informed that their educational tour is on 29/8/2019.

The interested student should give their names and fee before 24/08/2019.

For details contact

Dr. Korde S.S.
Head, Department of
Fishery Science

Dr. Pathan A.V.
Head, Department of
Zoology

Date: 24/08/2019

हमीपत्र

प्रति,

मा.पाचार्य साहेब

आझाद महाविद्यालय,

औरंग. जि.लतूर.

मी कुमार / कुर्गरी Naikwode Rushikesh Bharat आपल्या
महाविद्यालयात B.Sc.S.Y वर्गात शिकत असून मी दिनांक 29/08/2019
रोजी माझातला प्रिये जवळ असलेल्या शैक्षणिक सहलीत सहभागी होत आहे. मी या सहलीत
कोणत्याही प्रकारचे गैरवर्तन करणार नाही आणि माझ्या करून गैरवर्तन झाल्यास मी शिक्षेत
पात्र राहिन तसेच एखादी अघटीत घटना / आपत्ती घडल्यास महाविद्यालय जबाबदार राहणार
नाही याची मी हमी देतो.

Rushi

आपला आज्ञाधारक

नाव Naikwode Rushikesh Bharat

वर्ग B.Sc.I.Y

सही Rushi

Bharat

पालिक स्वाक्षरी

MO. 7743969818

दि. 29/08/2019

हमीपत्र

प्रति

मा.पाचार्य साहेब

आइनाद महाविद्यालय,

औसा, जि.तातूर.

मी कुमार / कुमारी Dabale Ankita Chandrakant आपल्या
महाविद्यालयात B.Sc.S.Y. वर्गात शिकत असून मी दिनांक 29/08/2019
रोजी वेळी येथे जात आसलेल्या शैक्षणिक सहलीत सहभागी होत आहे.मी या सहलीत
कोणत्याही प्रकारचे गैरवर्तन करणार नाही आणि माझ्या कडून गैरवर्तन झाल्यास मी शिक्षेस
पात्र राहीन तसेच एखादी अपटीत घटना /आपत्ती घडल्यास महाविद्यालय जबाबदार राहणार
नाही याची मी हमी देतो.

Ankita

आपला आज्ञाधारक

नाव Dabale Ankita

वर्ग B.Sc.S.Y.

सही Ankita

Dabale A.B.
पालक स्वाक्षरी

9309960732

Name list of Student.

- 1) Inamdar Maheer Jasiyoddin Bsc-II year ~~Maheer~~ 705760119
- 2) Patel Shahana Kkavd - Bsc II year ~~Shahana~~ 911947702
- 3) Dabale Ankita Chandrakant - II ~~Ankita~~ 89992647
- 4) Mahamuni Swapnali Sadish B.Sc II Year ~~Swapnali~~ 885680722
- 5) Ghodke Krishna Vishnu B.Sc II year ~~Krishna~~ 9850617406
- 6) Shewale Govind Saudagar B.Sc II year ~~Govind~~ 848284095
- 7) Omkar Pipar Pansalge Bsc II year ~~Omkar~~ 989092900
- 8) Arun Anjad Patil Bsc II year ~~Arun~~ 93079430
- 9) ~~T. Dange~~ Saif Ali Shaheed B.Sc. (C.Y.) ~~Saif Ali~~ 705743163
- 10) Hashami Akshay Geyas B.Sc (C.Y.) ~~Akshay~~ 853068998
- 11) Tidke Shubhangi Sudhakar B.Sc. T.Y. ~~Tidke~~ 95959012
- 12) Tadhar Anjali Balaji B.Sc. T.Y. ~~Anjali~~ 942265086
- 12) Shaikh Akbar Dagdusab - B.Sc. T.Y. ~~Akbar~~ 7507772908
- 14) Pansalge Nikhil Rajendra B.Sc. T.Y. ~~Nikhil~~ 989094728
- 15) Kakade Rom Honmant B.Sc. T.Y. ~~Rom~~ 902268748
- 16) Somwanshi Prashant Suresh B.Sc. T.Y. ~~Prashant~~ 830871279
- 17) Naikwade Rushikesh Bharat B.Sc. S.Y. ~~Rushi~~ 7742969818
- 18) Muskan Patil B.Sc. S.Y. ~~Muskan~~ 705729497

Take colour photo and attach .

Azad Mahavidyalaya, AUSA.

Department of Sociology.

Educational Tour.

2019-20.

"Happy Indian village (HIV) and
Sevagram, Hasegaon Tq. AUSA."

Azad Mahavidyalaya, AUSA.

Academic Year (2019-2020)

Annual Activity of Department of Sociology

Particular		Information	
Name of Activity	Educational Trip.		
Place and Date of Activity (From— To)	12/01/2020	Happy Indian Village (HIV) and Sevagram, two projects for HIV positive children in Mauje Hasegaon Taluka Ausa	
Name of Participant (Attech list With Sign)	Attech list		
Brief Report of Activity	The Department of Sociology visited Happy Indian Village (HIV) and Sevagram, two projects for HIV positive children in Mauje Hasegaon Taluka Ausa through an educational trip.		
Photograph of Activity:			

Educational Trip
Dept. of Sociology,
HIV & Sevagram, Hasegaon, Tq. Ausa.
Participant Students. Date-12/01/2021

अ. क्र.	विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग	सकाळ 8:00 A.M.	संध्याकाळ 6:30 P.M.
1)	फुलमाळी शंकर		Mali	Mali
2)	पुवार वाधमान		Tushar	Tushar
3)	सासूरी आशीष		Ashraf	Ashraf
4)	रागेड आनित		Ajit	Ajit
5)	विजय-चाक्रवर्ती		Poornima	Poornima
6)	भोसले विशाल		Vijay	Vijay
7)	कु. गामती दिवित		Bhaskar	Bhaskar
8)	" पूजा शोदव		Sixit	Sixit
9)	" कदम भावना		Pooja	Pooja
10)	" भोत्रने राधा		Bhavana	Bhavana
11)	सराट लक्ष्मण		Bhagant	Bhagant
12)	अवकुल शेख		Sagar	Sagar
13)	शेख सुवेद		A. Shaikh	A. Shaikh
14)	कु. कोवळे (सुषमा)		Shahid	Shahid
15)	" पवार मोदीनी		Jubair	Jubair
16)	" कावळे चैत्रमती		Shavale	Shavale
17)	" जाधव मनिषा		Maharaj	Maharaj
			Bhech	Bhech
			Jadhav	Jadhav

शैक्षणिक सहलीचा इतिहास

दि. 12/01/2020

महाविद्यालयातील समाजशास्त्र विभागाची शैक्षणिक सहली दि. 11/01/2020 रोजी आयोजित करण्यात आली होती. सौजे हल्लेगाव ता. बोया येथील HIV बाधित मुलांच्या 'HAPPY INDIAN VILLAGE' (HIV) आणि 'सेवाग्राम' या दोन प्रकल्पाना भेट दिली

या शैक्षणिक सहलीच्या पडिमाये हेतू हा होता की, या आजाराबद्दल महाविद्यालयीन मुला-मुलींच्या मनात बरेच फारचे प्रश्न निर्माण झालेले असतात. त्याची सोडवणुक व्हावी तसेच समाजातील या महाविद्यालयीन तरुण-तरुणाना या भिवण सामाजिक समस्येबद्दल माहिती व्हावी यासाठी तसेच समाजातील बरेच सामाजिक समस्या बोलत त्यापैकी HIV ही सामाजिक समस्या समाजात कधी फोफाता व्हाते. तसेच या समस्येबाबत कधी उपाय बोलत काय? या HIV बाधित मुलांचे संशोधन करे होते त्यांच्या लड्याणी काय बोलत. याची ज्ञान विद्यार्थ्यांना व्हावी यासाठी या शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करण्यात आले.

महाविद्यालयामध्ये दि. 11/01/2020 रोजी समाजशास्त्राचे सहलीचे निवडक विद्यार्थी ठिक 9:30 AM वाजत आले. सकाळी ठिका 10:00 वाजता कुजूर गाडीने आली बोया मार्गे बुधोडा - शेळू - खुंदेगाव - हल्लेगाव तीडा - हल्लेगाव - सेवामय व्हावा प्रवास केला तेथे विद्यार्थी सोबत विद्यार्थ्यांनी आपा मारल्या तसेच संपूर्ण 'सेवामय' आणि 'Happy Indian Village' या प्रकल्पाची माहिती श्री. नागुरे सर

श्री. विद्यापीठाचे सर्व विद्यार्थी व आम्हाला दिली.
 शिक्षण स्थितीतील मुलांसाठी खालील उल्लेखी केली
 सर्व विद्यार्थ्यांना वाच्य केली. त्यांच्या सखी वधून
 सर्व विद्यार्थ्यांनी जेवण केले.

श्री. विद्यापीठाच्या आणि स्थीत प्रशासनातील
 जवळीचे घन्यवाद मानुन आमी निरोप देतला.
 बुधारी 4:30 येथून आम्हाच्या परतीचा प्रवास चालू
 झाला. लदनंतर आम्ही श्री. दत्त देवस्थान (हैदरा)
 हाथेगाववाडी येथील डेअरवाड वसलेले श्री. दत्त मीदर
 पाहिले. दर्शन घेतले आणि हाथेगाववाडी- हारोळा-
 होला मार्गे महाविद्यालयात आलो ~~श्री~~ स्थितीत
~~श्री~~ 6:00 वाजले होते. सर्व विद्यार्थ्यांची हारो
 आम्हाची व्याख्या करून दिली.
 आशा प्रकारे सदरील शहरीचा निरोप

आम्हा, 17/8.

प्रा. डॉ. लालुके जे. डी. [Signature]
[Signature] प्रा. गणेश वर ०७

HIV /Savalay Hasegaon TOUR

NH 361, Ujani Mod, Maharashtra 413520, India

Ujani Mod
Maharashtra

India

2020-01-11(Sat) 10:24(AM)

24°C
75°F

Unnamed Road, Hippar Soga, Maharashtra 413520, India

Hippar Soga
Maharashtra

India

2020-01-11(Sat) 02:06(PM)

26°C
79°F

Maharashtra 413520, India

Maharashtra
India

23°C
73°F

2020-01-11(Sat) 12:19(PM)

Rajiv Gandhi Institute Of Polytechnic

Google

Maharashtra 413520, India

Maharashtra
India

26°C
79°F

2020-01-11(Sat) 01:48(PM)

Rajiv Gandhi Institute Of Polytechnic

Google

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

Activity report on Tour / Field Visit

DEPARTMENT OF :-GEOGRAPHY

Academic Year: 2018-2019 (Tour)

Index

Sr. No.	Particulars
1	Objectives
2	Notice
3	List of students with signature
4	Photographs of tour/field visit
5	one page brief report
6	Outcomes of the tour/field visit

Note:- All the documents in the index may be in soft copy/hard copy form with departmental stamp and signature of HoD/Co-ordinator

Department of Geography

Educational Tour Report

2018 - 2019

दि 19/12/2018

मा.
प्राचार्य साहेब;

आज्ञाद महाविद्यालय मा.सा.

विषय - सहलीय परवानगी व विद्यार्थीसोबत चर्चा
कारणाची परवानगी मिळणे साबत.

गर्भव
बोरल विषय कळविण्यात

बरे ली. BA पाठ्या विद्यार्थीना जाल्यारिपु पेपर.
XVI मध्ये भौगोलिक सहल / भौगोलिक सर्वेक्षण
कारण बंधनकारक आहे.

वरील मा. प्राचार्या साहेबानी आम्हाला
सहलीय परवानगी मिळ्याव कारणासबती व विद्यार्थीसोबत
चर्चा कारणाची परवानगी देऊन उपकृत कराव.

नोंद.

- ① कोलहापर. महामेश्वर.
- ② औरंगाबाद पंज बराल अजिडा.
- ③ धनेगाल धरण. राजणी साखर
कारखाना.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist, Latur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ausa, Dist Latur

दि 17-12-2018

सूचना

आज्ञाये महविद्यालयातील भूगोल विषयाच्या सर्व विद्यार्थींना सूचित करण्यात येते की भूगोलीय सहल आगोशित करण्यात येणार आहे.

या ज्या विद्यार्थींना सहलीय

जावयाचे आहे त्या विद्यार्थींनी दि 27/12/2018 रोजी सकाळी 10 वाजेपर्यंत 1:30 वाजेपर्यंत जावे.

नोट B A III भूगोल विषयाच्या विद्यार्थींना 10 मार्कांची सहल करणे वेधमनालय आहे.

Handwritten signature

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA Dist. Latur

Handwritten signature
Principal
Azad Mahavidyalaya
AUSA Dist. Latur

अहवाल

दि. 19-12-2018
19/12/2018

दि. 19-12-2018 चा प्राचार्यांच्या पत्रावरून
दि. 27-12-2018 रोजी सुट्ट्या दिली उपरोक्त 1:50
वाजता भूगोल विषयाच्या सर्व विद्यार्थ्यांची
सुट्टी घेण्यात आली.

आ संपूर्णत ही आचार्य जी जी
श्री. सहलीचे महत्त्व प्रकृत मागीरले
सहलीचे मार्ग ही मागीरले.

ही शोधे श्री. कोल्हापूर महाविद्यालय व
प्रा. शिवा, श्री. शिव, आचार्यांच्या
श्री. सुट्ट्या घेण्याची माहिती दिली.

सर्व विद्यार्थ्यांच्या मागीरले आचार्यांच्या
प्रकाराची शिक्षा मार्गाने फल दिवसाची
सहल वाढण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

आ संपूर्णत आचार्य जी हा शिवा आचार्य
श्री. मागीरले.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Ausa, Dist. Latur

दि 4/03/2019 रोजी नॅशनल शुगर कॉन्डिशनरिड

इन्डस्ट्रीज रोजाणी सारिकास साखर;
ता कोठेक ही उम्मानापद रेकॉर्ड विद्यार्थीना
प्रत्यक्ष साखर वापरना शकियत अला. प्रवेश पत्रावर
विद्यार्थीना प्रत्यक्ष वापरनाची माहिती व सुचना
लेखील वारक वानी दिल्या. नंतर विद्यार्थीना
पुर्ण वापरना प्रत्यक्ष शकियत अला.

नंतर लोहपोलाद उद्योगासाठी लागणारा कच्चा
माला वस्तुपदार्थाचे तयार होणे व तो निर्यात केलेलस
जातो इत्यादी माहिती विद्यार्थीना देण्यात आली.

लेखील उद्ये व उद्योगांमधे इतर पदार्थ तयार
केले जातात याचा प्रत्यक्ष माहिती विद्यार्थीना
देण्यात आली. वापरना कच्चा पदार्थातील
जालसंधारणाच्या यामाची पाहणी करण्यात आली.

out comes

- 1. प्रत्यक्ष अ उद्योगातुन शानि.
- 2. जालसंधारणाचे शानि प्रत्यक्ष मिळाले.
- 3. वापरना कच्चा पदार्थाचे माहितीचे शानि मिळाले.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

Name of the students

Signature

1. Pund Jyoti Satish
2. Kandgule Achet Govind
3. Charan Gurunath Ankush
4. Kamble Shobha Digambar
5. Kamble Pooja Lahu
6. Mane Samadhan Mayuti
7. Kamble Anju Vilas
8. Raybhoge Mahesh Govind
9. ~~Dhyan~~ Shikhare Vidya Uttam

- Jyoti
- Kandgule
Gurunath
- Shobha
- ~~Shobha~~
- Anju
- Mahesh
- Vidya

श्री आचार्य जी जी
श्री भोजी श्री श्री

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Letur

HEAD
Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Letur

Department of
Geography

2018-2019

GEOGRAPHICAL
TOURE
REPORTS

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : .....एवहाण वसुनाथ अंकुश.....

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : AR-83683

बॅच नं : 01

सेमिस्टर : V व VI

सहल संयोजक

09/12/19

प्राचार्य

HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Aosa, Dist. Latur

HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, Aosa, Dist. Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : ...Pund. Jyoti. Satish.....

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : ..AR83687..

बॅच नं : .....1.....

सेमिस्टर : ..V&VI

सहल संयोजक

09/07/2019

प्राचार्य

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist. Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : ..Kandgule Achyut Anand.....

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : AR 83701

बॅच नं : ..I.....

सेमिस्टर : ..V & VI

सहल संयोजक

[Handwritten Signature]
09/05/2019

प्राचार्य

[Handwritten Signature]
H.F.D.

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित
आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग
शैक्षणिक सहल

दयार्थ्याचे नाव : Kamble Shobha Vijaykrishna

: B.A. 3rd Year

रोला नं : RR: 83.79.0

व नं : .....

मिस्टर : V. VI

Shobha
हल संयोजक

Shobha
09/3/2019

प्राचार्य

Shobha

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : ...Kamble... Pooja Lakshmi.....

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : ..AR.83.685..

बॅच नं : .....I.....

सेमिस्टर : ..I and VI

सहल संयोजक

09/03/2018

प्राचार्य

HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : Mane Sameerhan Maheshi

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : AR-83686

वर्ष नं : I

सेमिस्टर : VI

सहल संयोजक

09/03/2019

प्राचार्य

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : Shikhare Vidhya Uttam

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : ..AR :- 83703

बॅच नं : .....(A).....

सेमिस्टर : V-VI

सहल संयोजक

वाडा/२०१९

प्राचार्य

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित
आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग
शैक्षणिक सहल

छात्राचार्यांचे नाव : शाचक्षीणी महेशा ऒीविंद

: B.A. 3rd Year

संख्या नं : AR83678..

नं : ...01.....

सेस्टर : V & VI

[Signature]
संयोजक

[Signature]
09/03/2019

प्राचार्य

[Signature]
HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist. Latur

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित
आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग
शैक्षणिक सहल

दयार्थ्याचे नाव : Kamble Anju Vileas

र्ग : B.A. 3rd Year

रीक्षा नं : AR836.84...

व नं : 01

मिस्टर : V and VI

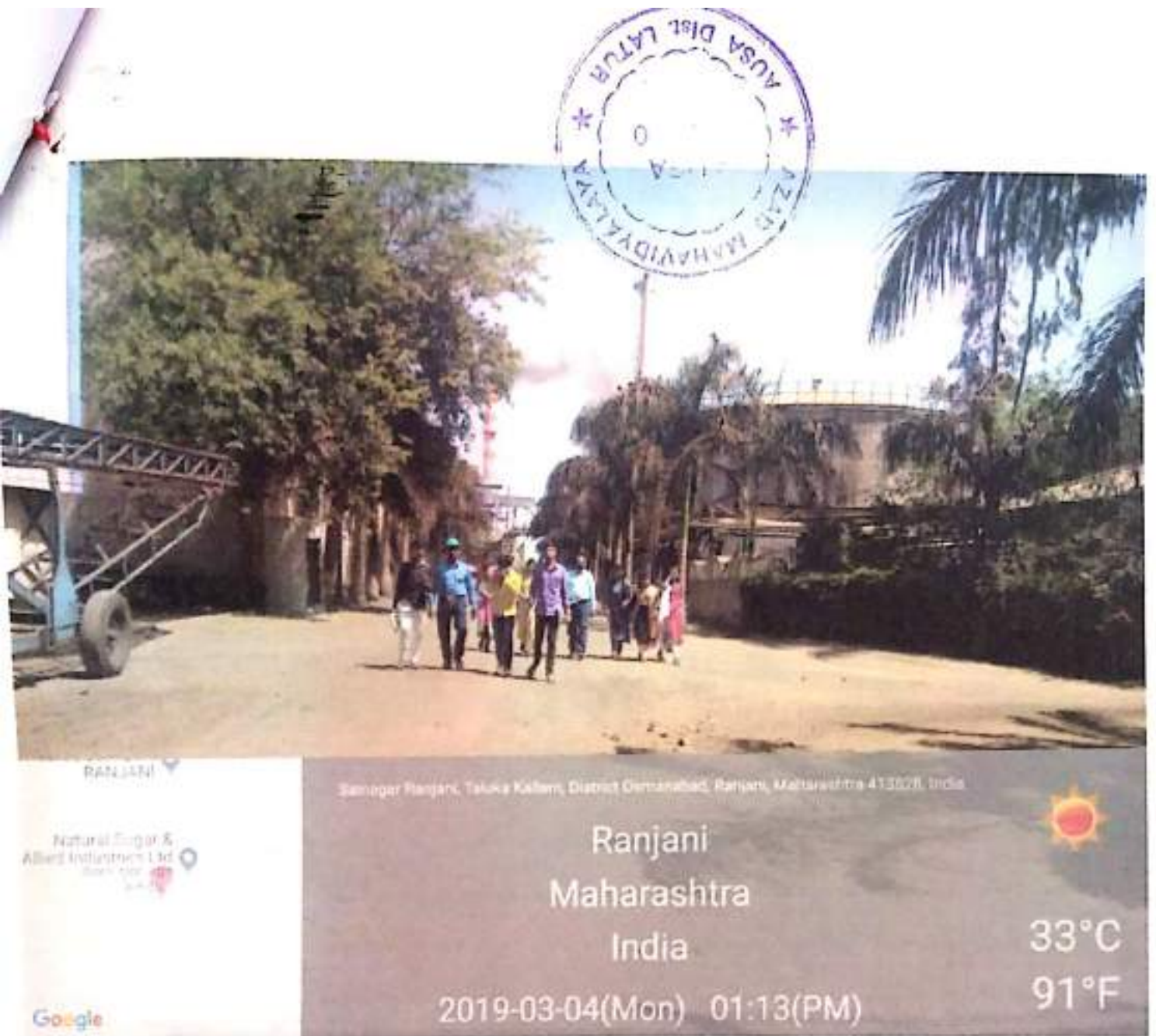
[Signature]
हल संयोजक

[Signature]
वाडाडव

प्राचार्य

[Signature]

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, A. S. H. S. Tal.

Education Tour of B.A.T.Y Students to
Natural Sugar Ltd, Ranjani, Dist: Osmana
bed.
Dated 04/03/2019.

Department of Geography

Educational Tour Report

2018-19

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आझाद महाविद्यालय ,औसा.

भूगोल विभाग

शैक्षणिक सहल

विद्यार्थ्यांचे नाव : *Kamble Anju Vilas*.....

वर्ग : B.A. 3rd Year

परीक्षा नं : *AR83684*.....

बॅच नं : *01*.....

सेमिस्टर : *V and VI*

[Signature]
सहल संयोजक

[Signature]
वाडाडा

प्राचार्य

श्रीमान् श्री. विद्यापीठ निदेशक, निदेशक
आर.के. एम.ए.एस.ए. लतूर

द्वारा

प्रमाणित

नॅचरल शुगर अँड अलाईड इन्डस्ट्रीज

रांजणी साई साखर

ता. कळंब जि. उस्मानाबाद

प्रस्तावना:

विद्यार्थींचे शाल्य व महाविद्यालयीन जीवनात भौगोलिक, शैक्षणिक सहलीचे आयोजन करतात. विद्यार्थ्यांनी चार भिंतीच्या आत जे पुस्तकातून किंवा ग्रथांतून जे अभ्यास केले जाते. तोच निसर्ग सानिध्यात प्रत्यक्ष दृश्यात जावून भौगोलिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, औदयोगिक, सामाजिक आणि पौराणिक इत्यादी आकलन गोष्टीचे आकलन व्हावे हे दृष्टीकोन डोळ्यासमोर ठेवला जातो. म्हणून तर भूगोल विषयात या विषयाचा अभ्यासात भूगोल विषयाची शैक्षणिक सहल महत्वाची मानली जाते.

जेव्हा विद्यार्थी सहलीला एखाद्या भौगोलिक क्षेत्रात जातात तिथे पाहिलेला अविस्मरणीय भौगोलिक स्थळे व त्या विषयीचे अभ्यासात सोपे जाते. त्यामुळे त्याच्या ज्ञानात भर पडते. भूगोल हे खूपच व्यापक प्रसार विषय आहे. म्हणूनच त्याच्या अभ्यासात केवळ चार भिंतीच्या आत किंवा प्राध्यापकांचे संभाषण ऐकून अभ्यास केला जात नाही. तर तो प्रत्यक्षकरणातून प्रत्यक्ष कृतिशिल अनुभवातून करणे आवश्यक असते. त्यासाठी विद्यार्थ्यांना पारंपारिक चौकशीच्या बाहेर जावून तेथील नैसर्गिक भौगोलिक, सांस्कृतिक, सामाजिक व इतर घटकांचा अभ्यास करण्यासाठी सहलीचे आयोजन केले जाते. म्हणून महाविद्यालयातून दर वर्षी भौगोलिक भूगोल विषयातर्फे सहल काढण्यात येते.

तंत्रज्ञानाच्या मते मानव लवकरात लवकर किंवा जीवनात केव्हाही न विसरणारे अविस्मरणीय ज्ञान अनुभव थोडीत ज्ञान संपादन करून द्यावे व ते घ्यायचे असेल तर मानवाने निसर्गातील गोष्टीशी निगडित किंवा एकरूप राहिले पाहिजे. साधारणता आपण पाहिलो तर मानवाला प्रामुख्याने दोन गोष्टी द्वारे महत्वाचे ज्ञान मिळत असते. ते असे कि, एक म्हणजे जीवनातील ज्ञान आणि दुसरे म्हणजे प्रत्यक्षात पाहणी करून स्वतः बघितलेले व आत्मसात केलेले ज्ञान होय. ते खालील प्रमाणे आहे.

1 प्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान

2 अप्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान

1 प्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान :

प्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान म्हणजे हे प्रत्येक कृतितून अशा प्रत्यक्ष अनुभवाद्वारे प्राप्त होते. म्हणूनच जेव्हा विद्यार्थी सहलीला जातात तेव्हा अशा प्रकारचे ज्ञान प्राप्त होते.

2 अप्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान:

अप्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान हे पुस्तकामार्फत प्राप्त होत असते. लिखित साहित्यातून प्राप्त होत असते. आपण एका जागी बसून प्राप्त करू शकतो. अशा ज्ञानाला अप्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान म्हणतात.

प्रत्यक्ष अनुभवातून ज्ञान हे सर्वात श्रेष्ठ असते. भौगोलिक व शैक्षणिक सहलीत याच पध्दतीचा वापर केला जातो. हा दृष्टीकोन डोळ्यासमोर ठेवून स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापिठाने बी.ए. तृतीय वर्षाच्या भूगोल विषयासाठी भौगोलिक, शैक्षणिक सहलीचे आयोजन केले आहे.

पर्यावरण हे निसर्गाने मानवाला दिलेला खुल्या हाताने दिलेला एक देणगी आहे. त्यामुळे पर्यावरणात मानवाला व निसर्गाला हालचाल अभिप्रेत आहे. त्यामुळे पर्यावरणीय स्थिती ही प्रदेशानुसार आधारित अभ्यास भौगोलिक सहलीत अभिप्रेत असतो. प्रत्यक्ष स्थानिक भौगोलिक दृष्ट्याचा मानवी जीवनावर व वस्तीवर निश्चित परिणाम होत असतो.

उदा.

प्रदेशाचे स्वरूप, आकार, मृदा, पर्जन्य घटकांचा मानवी जीवनावर परिणाम तसेच मानवाचा विकासावर परिणाम होतो. ते सहली द्वारे प्रत्यक्ष पाहिल्या पाहायला मिळतो. त्याचप्रमाणे आपण ज्या प्रदेशात जातो. त्या प्रदेशातील सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक व राजकीय घडामोडींचा प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष रित्या परिणाम झालेला दिसून येतो. त्याचे परिणाम झालेला दिसून येतो. त्याचे परिणाम कारणे कसा झाला तो प्रत्यक्षात पाहायला मिळतो. त्याचा काटकोनात किंवा परिपूर्ण अभ्यास आपल्याला सहली द्वारे करायला मिळतो.

त्याच प्रमाणे पर्वतीय प्रदेश पठारी प्रदेश, डोंगरी प्रदेश, द-या खो-याचे प्रदेश, तेथील मातीचा प्रकार, हवामान वनस्पती मानवी जीवनावर अनुकूल प्रतिकूल व परिणाम होतो. म्हणूनच या घटकाचा अभ्यास भूगोल या विषयात केला जातो. व तो परिणाम प्रत्यक्षात पाहण्यासाठी अभ्यास करण्यासाठी अशा भौगोलिक शैक्षणिक सहलीची गरज असते.

स्वामी रामानंद तिर्थ मराठवाडा विद्यापिटाने बी.ए. तृतीय वर्षासाठी भौगोलिक शैक्षणिक सहलीचे आयोजन केले आहे. ते वरील प्रमाणे निष्कर्ष केलेले असते. विद्यार्थ्यांच्या ज्ञानात प्रत्यक्षरित्या भर पाडण्याची एक सुंदर व चांगला प्रकाराची विद्यापिटाने केलेले नियोजन आहे.

सहलीचा उददेश व महत्व :

जेव्हा विद्यार्थी सहलीला जातात. भौगोलिक व शैक्षणिक सहलीला जाताना त्यांचा वेगवेगळ्या प्रकारचा किंवा निरनिराळ्या हवामानाच्या प्रदेशातून जात असताना त्यांनी त्यांचा स्वतःचा बुद्धीने व निश्चयाने माहिती गोळा करावी लागते. वेगवेगळ्या प्रदेशातील लोकांवर मानवावर भौगोलिक प्रादेशिक आर्थिक व सामाजिक घटकांचा परिणाम मानवावर होत असतो. त्याचे परिक्षण करावे लागते.

विद्यार्थ्यांनी अशा प्रकारच्या माहितीसाठी नकाशाचा उपयोग करावा व नकाशाचा अभ्यास करून माहिती गोळा करावी लागते. नकाशाचा अभ्यास हा भौगोलिक शास्त्राद्वारे केला पाहिजे. त्याच नकाशावरून भौगोलिक घटकांची संपूर्ण माहिती विद्यार्थ्यांना मिळत असते. विद्यालयात आपण पुस्तकात किंवा प्राध्यापकाने दिलेली माहिती हे अप्रत्यक्ष स्वरूपाची असते. पण जे आपण सहलीची माहिती लिहत असतो ते प्रत्यक्ष स्वरूपाची असते. त्यामुळे हिच गोष्ट प्रामुख्याने सहलीचा उददेश म्हणून महत्त्वाची आहे.

सहलीत एखाद्या श्रेष्ठ भागाचा अभ्यास करताना तेथील अभ्यासात त्या स्थानिक ठिकाणाचा मानवाचा आपणाला प्रतिसाद मिळतो. किनारी पण आपल्याला या सहलीचा अभ्यासातून होत असते. त्याच प्रमाणे एखाद्या भूपृष्ठ रचनेवरून तेथील प्राकृतिक नैसर्गिक पर्यावरणाची माहिती मिळत असते. ते देखील भौगोलिक दृष्ट्या विद्यार्थ्यांने अभ्यासाच्या दृष्टीने महत्त्वाचे असते. अशा प्रकारची प्रत्येक स्वरूपाची माहितीद्वारे तेथील सामाजिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक समस्या व त्यावरील उपाय सुचविता येतात.

सहल बदल प्राध्यापक वर्गात काही शिकवतात त्या प्रमाणे ते शिकू शकतात पण स्वतः आपल्या डोळ्याने पाहिलेले दृष्य वेगळेच असतात. पण जेव्हा आम्ही सहलीला गेलो. त्याच वेळी आम्हाला लक्षात आले की, जे

म्हणताना ऐकलेल्या गोष्टी पासून डोळ्याने स्वतः पाहिलेली गोष्ट वेगळीच असते. कारण आपण स्वतः पाहिल्याने आपल्याला समजते की आपण कशाचे अभ्यास करायलो आहे आपल्या ज्ञानात भर पडण्यासाठी काय महत्वाचे आहे हे पाहिल्यावर ते सहल आपल्या प्रभाव पडतो. व आपण अशा गोष्टी कधीही विसरू शकत नाही. केव्हाही आपणाला ती आठवते. कारण ऐकलेल्या गोष्टी विसरू शकतात पण बघितलेल्या दृश्य हे विसरणे अशक्य आहे. काही जागा असे असतात की आपण त्यांना कधीच पाहिलेले नसतात. आम्हाला ते सहलीद्वारे पाहायला मिळते. आम्हाला भौगालिक घटकाप्रमाणेच सामाजिक व सांस्कृतिक रित्या अभ्यास होतो. किंवा ज्ञान मिळते. लोकांचे राहणे व त्यांचे घरे कशा पध्दतीने बांधलेले आहे त्याचे जोडणी कशा प्रकारचे आहे याचा ही ज्ञान मिळते.

वरीलप्रमाणे सहलीचा उद्देश व भौगालिक अनुभव प्रत्यक्ष दृष्टीकोनातून अतिशय महत्वाचा समजला जातो. यासाठी भौगोलिक शैक्षणिक सहल आयोजित केली जाते.

स्थान :

महाराष्ट्राचे विस्तार स्थानात हे अक्षवृत्तीय विस्तार व रेखावृत्तीय विस्तार महाराष्ट्राचा अक्षांश विस्तार 15 44 ते अक्षवृत्त असून 22 6 उत्तर अक्षवृत्त असून रेखांश विस्तार 72 36 पूर्व रेखावृत्त ते 80 54 पूर्व रेखांश आहे.

लांबी व रुंदी क्षेत्रफळ :

महाराष्ट्राची पूर्व पश्चिम लांबी सुमारे 800कि.मी. अरबी
दक्षिणोत्तर रुंदी सुमारे 720 कि.मी आहे. महाराष्ट्राचे क्षेत्रफळ 307762चौ.
कि.मी आहे.

नैसर्गिक सिमा :

महाराष्ट्राच्या वायव्य भागात सातमाळा डोंगर रांगा व सातपुडा
पर्वतरांगा व त्याच्या पूर्वेस गावीलगड टेकड्या आहेत तर ईशान्य भागाकडे
टेकड्या व पुर्वेस चिराली टेकड्या भामरागड डोंगर या नैसर्गिक सिमा
निर्माण करतात दक्षिण पठारावर हिरव्या नदी कोकणात तेरेखोल नदी तर
पश्चिमेस अरबी समुद्र अशा महाराष्ट्राच्या नैसर्गिक सिमा आहेत.

हवामान :

कोकणात उष्ण, सम व दमट तर सह्याद्री पर्वतावर अति थंड हवामान
आहे. महाराष्ट्रात या पठारावर उष्ण, कोरडे व विषम असे हवामान असते.

मृदा :

महाराष्ट्रात गोदावरी, भिमा, कृष्णा तसेच तापी नदीच्या खो-यात जाड
थराची सुपीक काळी मृदा आढळते. सह्याद्री माथ्यावर कोकणमध्ये तसेच
रत्नागिरी व सिंधुदूर्ग, कोल्हापूर व सातारा जिल्हयाचा पश्चिम भागात जांभी
मृदा आढळते. तर कोकण किनारपट्टी मध्ये गाळाची मृदा आढळते.

वनस्पती :

उष्ण कटिबंधीय सदाहरित जंगले वने कोकणात व घाट माथ्यावर असून आर्थिकदृष्ट्या त्यात पैन अशा वृक्ष अतिउष्ण आहे. अतिउष्ण कटिबंधीय सदाहरित अरण्य महाबळेश्वर पाचगणी भागात असून त्यास हेरममठा इत्यादी वृक्ष फार महत्वाची आहे. पश्चिम महाराष्ट्रात मराठवाडा, विदर्भात काटेरी अरण्यात असून त्यात बामूळ, खैर, निवडूंग इत्यादी वृक्ष आढळतात.

जलसिंचन:

भारतात पावसाचे असमान वितरण असून अवर्षण ग्रस्त परिस्थितीत यामुळे जलसिंचनाची आवश्यकता असते. महाराष्ट्रात एकूण लागवडीखालील क्षेत्र 30 टक्के क्षेत्रालाच जलसिंचनाची आवश्यकता आहे. सध्या फक्त 43 टक्के क्षेत्र सिंचनाखाली आहे. प्रामुख्याने विहीर, पाझर, तलाव, उपसिंचन व कालव्यामार्फत सिंचन व तुषार सिंचनाचा महाराष्ट्रात प्रसार होत आहे महाराष्ट्रातील काही मोठे प्रकल्प पुढील प्रमाणे आहे गंगापूर, भंडारदरा, जायकवाडी, कोयना, उजनी, मांजरा धरण, धनेगाव तलाव इत्यादी.

नदी प्रणाली:

महाराष्ट्रात सह्याद्री जल विभाजनामुळे पूर्व वाहिनी व पश्चिम वाहिनी नद्या वाहतात. सातमाळा अजिंठा डोंगररांगा, हरिशचंद्र, कृष्णा, बालाघाट यामुळे अनुक्रमे भिमा, कृष्णा नद्या पठारावरील व कर्नाटकातून वाहत जावून बंगालच्या उपसागरात मिळतात. उत्तर महाराष्ट्रात पूर्व व नर्मदा नदी वाहत

नाही. तापी पूर्व नर्मदा नदी वाटत जाते. कोकणात वैतरणा उल्हास सविता कोकणात अशा अखुड नदी पश्चिमेस वाहत जावून अरबी समुद्रास मिळते. गोदावरी नदीची उपनदी मांजरा ही आहे. याच नदीवर धनेगाव येथे धरण बांधण्यात आले आहे.

सहल :

ज्या दिवशी आमची सहल निघाली होती. त्या दिवशी आम्ही सगळे एकत्र जमा झालो. आमचे मॅडम आणि सर प्राध्यापक होते. आमच्या ठरवल्याप्रमाणे तेथे दोन केले होते. ने पण रेडी होते. सर्व, विद्यार्थी आल्यावर मग आम्ही औश्याहून 9 वाजता सहलीसाठी निघालो आमचा सोबत प्राध्यापक होते.

सहलीचा मार्ग :

जेव्हा आम्ही सहलीला औश्यातून निघालो आणि औसा ते लातूर , लातूर ते रांजणी असे आमच्या सहलीचा मार्ग होता.

रांजणी या ठिकाणी आम्ही पोहोचलो आणि त्यानंतर आम्ही सर्व विद्यार्थी आणि प्राध्यापक आम्ही सर्वजन परवानगी घेवून आत गेलो. आम्ही कारखान्यात प्रवेश केला. रांजणी येथील असलेला हा साखर कारखाना ठोंबरे.बी.बी.साहेब यांच्या निदर्शनाने बनला असून याच्या नावाखाली चालतो. या कारखान्याची निर्मीती 12 नोव्हेंबर 1999 मध्ये करण्यात आली. हा कारखाना खूप मोठा क्षेत्रात पसरलेला आहे. याची निर्मीती खूप चांगल्या प्रमाणात केलेली आहे. हे कारखाना गावातून दूर अंतरावर तयार करण्यात

आलेला आहे. यापासून मानवी जीवनावर कोणत्याही प्रकारचे प्रभाव न पडतो या कारखान्यात खूप प्रमाणात मजूर काम करतात. वेगवेगळ्या कामासाठी कर्मचारी आहेत. यात कच्चा मालाचा पक्का माल तयार केला जातो. आणि यासाठी काही उपलब्ध असलेला घटकांची माहिती खालीलप्रमाणे आहे.

- 1 कच्चा माल
- 2 विद्युत पुरवठा
- 3 पाणी पुरवठा

1 कारखान्याला लागणारा कच्चा माल :

या कारखान्याला आवश्यक असलेला कच्चा माल आजूबाजूच्या परिसरात किंवा काही अंतरावर असलेला गावातून आणला जातो. त्यात कर्नाटक ,नांदेड, गंगाखेड इत्यादी ठिकाणाहून आणला जातो. 200 ते 250 कि.मी. अंतरावरून या कारखान्यात कच्चा माल आणला जातो. आणि यासाठी 160 ट्रक, 160 ट्रॅक्टर ,300 बैलगाड्या यांच्या साहाय्याने या कारखान्यात कच्चा माल आणला जातो. आणि 24 तासात 2500 टन उसापासून साखर तयार केली जाते. तरी पण या कारखान्यात कच्चा मालाची कमतरता आहे. म्हणजे उस कमी पडतो.

विद्युत पुरवठा :

या कारखान्याला चालविण्यासाठी विद्युत पुरवठा आवश्यक आहे. आणि त्यासाठी या कारखान्यात विज तयार केली जाते. आणि त्यावरच कारखाना चालविण्यात येतो. म्हणजे उसापासून जे भुस्सा मिळतो तो भुस्सा जाळवून बॅगेस कोलफारयर तयार केले जाते. त्याचा उपयोग स्टील तयार करण्यासाठी केला जातो. नंतर ती स्टीम तयार झाल्यानंतर ती स्टीम टरबाईज या मशीनद्वारे विज तयार केली जाते. नंतर ती विज बोर्डवर यामध्ये जमा होते. व नंतर ती सर्वत्र पुरविली जाते. अशा प्रकारे पूर्ण कारखान्यात याच कारखान्यात तयार केलीली वापरली जाते.

पाणी पुरवठा :

या कारखान्याला दररोज लागणारा पाण्याचे प्रमाण 30 टन आहे जे कारखान्याला कच्चा माल येतो त्यापासून वाडा या घटकापासून पाणी तया केले जाते. आणि या पाण्याचा पुरवठा एका कामात 'रिझर्व्ह टँक' तयार केलेले आहे. त्यात जमा करण्यात येते कारण जर कारखान्याला पाणी पुरवठा बंद जर झाला तर या पाणीमुळे कारखाना 7 दिवस चालवू शकतो. यासाठी 'रिझर्व्ह टँक' तयार करण्यात आलेला आहे.

या प्रमाणे कारखान्याला लागणारे महत्वपूर्ण घटक कच्चा माल, विज पुरवठा आणि पाणी पुरवठा हे घटक वेळोवेळी चांगल्या प्रमाणात मिळत असले तरी याचा परिणाम कारखान्याच्या दरवर्षी होणा-या उत्पन्नावर दिसून येतो. या कारखान्यात कच्चा मालाचे पक्का माल तयार करण्यासाठी जे यंत्र उपयोगात आणले जातात ते खालीलप्रमाणे आहे.

केन :

विद्यार्थी उस ट्रक किंवा ट्रॅक्टरमधून मशीनच्या मध्ये टाकतेवळीचे छायाचित्र.

कारखान्याला लागणारा प्रमुख कच्चा माल जेव्हा कारखान्यात येतो तेव्हा या कच्चा मालाचा गाड्या केन या यंत्राच्या खाली उभा केले जातात व नंतर केनद्वारे मालाचे वजन केले जाते. केनच्या साह्याने माल वनज केल्यानंतर ते माल वहान टेबलकडे पाठविले जाते. केन हे केन दोन माणसांच्या साह्याने चालविला जातो. ते एक प्रकारचे मशीन आहे यात माल आपोआप वनज होउन पुढच्या मशीनमध्ये जाते.

मील :

या मिल मध्ये मिल आहे या मिल मध्ये पाच प्रकारात प्रक्रिया घडून येतात. किंवा केल्या जातात. याची माहिती खालील प्रमाणे आहे.

डॅक कॅरीअर :

जेव्हा या तंत्राचा पर्यंत पोहोचविला नंतर उतार्याचा रसामध्ये मशीन द्वारे रुपांतर होते. या रसाचा पहिल्या प्रक्रियेत जास्त व पुढे पुढे कमी होत जाते. व शेवटी स्वच्छ रसात रुपांतर होते.

डीसींग मोटार :

जेव्हा उस मशीन मध्ये जातो तेव्हा उसापासून रस वेगळा होतो आणि भुसा वेगळा होतो. आणि तो रस असतो तो रस फिरवला जातो व बॉयलर या उसाचे रस तयार करण्यासाठी महत्वाचे आहे.

डॅक कॅरिअर चार असतात :

- 1 कॅन कॅरिअर विकार
- 2 कटर लेक्टर
- 3 व्हेर्राईसर
- 4 मील 1

या प्रक्रियानंतर उस वितळून येण्यासाठी उस सोडला जातो. प्रक्रियासाठी MBBCN केले जाते केन ने यामुळे कारण यात उस नसतो म्हणून यावर पाणी मारला जातो. या पाण्याचे तापमान 80 ते 82 असते . एका तासाला 30 टन पाणी लागते. यासाठी खालील तीन मशीन काम करतात.

1 इलेक्ट्रीक मोटर 400

2 S.N.ची मोटर 300

Hot Water Tank:

गरम पाण्याला एका प्रकारचे मोठे हौद बांधलेले असतात. तेथे पाण्याचे साठवण केले जाते. उसापासून ते पाणी निघतो ते या टाकी मध्ये जमा केले जाते. कारण नंतर कारखान्याला चालविण्यासाठी या पाण्याचा उपयोग केला जातो यास रिझर्व्ह टँक असे म्हणतात.

बर्गॅसो कोलफायर :

कारखान्यामध्ये विद्युत तयार करण्यासाठी भुसा वापरला जातो. व ती या मशीन मध्ये टाकला जातो. त्यापासून स्टीम तयार करण्यात येते. स्टीमचा वापर ते टरबाईनवर जाउन तेथे विज तयार होते. टरबाईन या मशीन मधून ही विज सर्व यंत्राणा पोहचविली जाते. व टरबाईन हे विज सगळीकडे सप्लाय करते.

मील मधून जेव्हा उस वितळून त्यापासून मिळणारा जे रस उरतो. त्याला रिप्यूस असे म्हणतात. आणि या कच्चा रसाला पक्का बनविण्यासाठी त्याला टेम्पोअर द्यावे लागते. आणि या रसाला गरम करावे लागते. यासाठी 70ते 72 सेल्सीअस पर्यंत गरम करून त्यातील द्रव्य स्पेकलिंग होते. त्याला थंड व्हायला एक तास लागतो.

उस जेव्हा कारखान्यात आणला जातो. व नंतर ती सर्व प्रक्रिया केली जातात. आणि यासाठी या बर्गॅसो कोलफायर मशीन चा उपयोग केला जातो. यात ते उसापासून रस मिळतो. त्याला फार करण्यासाठी प्रक्रिया केले जातात. व त्यासाठी ही मशीन महत्वाची आहे.

कच्चा मालाचे पक्का मालात रुपांतर करण्याची कार्य प्रणाली.

ज्युस कॅरिफायर :

ज्युस कॅरिफायर या मशीनमध्ये रस जातो व तो पूर्णपणे स्वच्छ होतो. आणि रसामध्ये जो काही असते ते एका दुसर-या मशीन मधून जातो. आणि ज्युस फिल्टर होतो. आणि ते ज्युस पूर्णपणे स्वच्छ झालेला आहे. यात 70 टक्के पाणी असते.

न्यु ऑपरेशन :

यामध्ये पाण्याचा अंश कमी केला जातो. व रसाचे गोठण होण्यास सुरुवात होते. यामध्ये रसाला खूप प्रमाणात गरम केले जाते व रसात गाढापण येण्यास सुरुवात होते.

हॅक्युम फिल्टर :

या मशीनमध्ये रस व गाळा हे वेगळा केला जातो. रस काढून घेतला जातो. व सर्व गाळ स्वच्छ केला जातो. व रसापासून काढला जातो.

ऑपरेटर बॉडी :

यामध्ये ज्युस शुध्द प्रमाणात येतो. व हे चार प्रकारचे असते. या प्रकियेत पाणी कमी कमी करीत असते. व दुसर-या व तिसर-या व चौथ्या प्रकियेपर्यंत अत्यंत कमी कमी पाणी होतो. व ते रस साखर योग्य बनते.

गंधकाचा गॅस तयार होण्यास मदत होते. यास ऑटोमॅटीक चुना पुरविला जातो. मशीन द्वारे H.P Negative log on hydrogen and hydrogen lab यापासून उसाचे क्षेत्र जळते. Pure Juice इकडे आणला जातो. व body of new यापासून टेमरेचर कमी होते. यातून पाण्याचे प्रमाण ही कमी होते.

सी शुगर:

यात साखर तयार होते का नाही बघण्यासाठी आहे यात रस पातळ असते. याला जास्त प्रमाणात गरम केले जाते.

बी शुगर :

या मध्ये रस खूपच गरा म्हणजे साखर तयार होण्यास असते. या नंतर साखर एकदम शुध्द रूपात तयार होते. कारण या मध्ये साखर तयार होण्यास प्रक्रिया सुरु असते.

या प्रकारातून शुध्द व स्वच्छ स्वरूपात साखर तयार होते. व ती आपोआप मशीन द्वारे परत जाउन पोलात भरली जाते. व ते पोते एका मशीनच्या साह्याने गोडावून पर्यंत पोहचविले जातात. ती मशीन पोते गोडाउनच्या मध्ये एका लाईन मध्ये लावून ठेवण्यात येते.

अशा प्रकारे या मोठ्या कारखान्यात कच्चा मालापासून कशा प्रकारे पक्का माल साखरेमध्ये रूपांतर करतात ते आम्ही निरक्षण केलो आणि मम आम्ही रांजणी येथेच स्टीलचा कारखाना निरिक्षणासाठी निघालो.

नॅचरल शुगरचे आतापर्यंत सात लाख टन उस गाळप :

रांजणी येथील नॅचरल शुगर कारखान्याने फेब्रुवारीअखेर सात लाख एक हजार 770 टन उसाचे गाळप करुन आठ लाख सात हजार क्विंटल साखर उत्पादित केली आहे. सरासरी साखरेचा उतारा 11.53 टक्के मिळाला आहे.

नॅचरल उद्योग समूहातील नॅचरल शुगर अॅण्ड अलाईज्ड इंडस्ट्रीज लिमिटेड या साखर कारखान्याचे 28 फेब्रुवारीपर्यंत 122 दिवस गाळप केले. यावेळेचे उस गाळप व साखर उत्पादनातील यापूर्वीचे सर्व उच्चांक मोडीत काढत कारखान्याचे संस्थापक अध्यक्ष बी.बी. ठोंबरे यांनी सांगितले. कारखान्याच्या सहजीव प्रकल्पामधून चार कोटी 24 लाख 93 हजार 600 युनिट वीजनिर्मिती झाली आहे. कारखान्याच्या स्टील प्रकल्प पूर्ण क्षमतेने चालवून उर्वरित शिल्लक पूर्ण क्षमतेने चालवून उर्वरित शिल्लक राहिलेली एक कोटी सात लाख 48 हजार 125 युनिट वीज महावितरण कंपनीस विक्री केली, असेही ते म्हणाले.

साखर कारखान्याकडे नोंदविलेल्या उभ्या उसाला पाणीटंचाईचे संकट आहे. वाढीव मशिनरीचा वापर करुन प्रतिदिन जास्तीत जास्त गाळप

करण्याचे काम कर्मचारी करीत आहेत. प्रतिदिन सहा ते साडेसहा हजार टनाच्या आसपास उसाचे गाळप होत आहे, असेही ठोंबरे यांनी सांगितले.

स्टील कारखाना रांजणी :

हा कारखाना ठोंबरे साहेबांचा साखर कारखानाच्या दक्षिणेस असून या कारखान्यात ठोंबरे साहेबांच्या कारखान्यातून विज पुरवठा केला जातो. या कारखान्याचा आजु बाजुचा परिसर खुला व जंगलाचा असल्याने या कारखान्याचे आवाजाने व ध्वनी प्रकारामुळे कसल्याही प्रकारचे नुकसान होत नाही. या कारखान्यात अनेक कामगार काम करतात. व यात स्टील तयार केले जाते.

कच्चा मालाचा पुरवठा :

या कारखान्यात लागणारा कच्चा माल यवतमाळ, नागपुर, छत्तीसगड, कर्नाटक, चंद्रपुर इत्यादीतून पुरविला जातो.

कच्चा मालाचे प्रकार :

- 1 मॉईल
- 2 कोक
- 3 गोविंद 34 / 36
- 4 एलॉग
- 5 गोविंद 46 / 48
- 5 स्टील कोक
- 6 रिचार्जिंग
- 7 डी.पी.राय
- 9 कपारस

इत्यादी प्रकारच्या कच्चा मालासाठी लागतो. या कच्चा मालापासून पक्का मालात रूपांतर होण्यासाठी प्रकियेत मुळ भूमिका निभवण्यासाठी ते पुढील प्रमाणे करता येईल. व त्यांचे कच्चा मालाला भाटीयंत्राद्वारे पक्का बनवण्याचा प्रयत्न केला जातो. ते काम पुढील प्रमाणे आहे.

या मशीनमध्ये कच्चा माल टाकला जातो. व त्याला खूप प्रमाणात गरम करून खाली फेकला जातो. नंतर ते थंड होऊन त्यातला चांगला प्रकारचा माल काढून घेतात व आवश्यक नसलेला काढून घेतात. कच्चा मालाला अगोदर गरम करावे लागते मग ते पातळ होण्यास सुरुवात होते व त्यातले

आवश्यक घटक काढून घेतले जातात व बाकीचे दुस-या कामात घेतले जातात.

इलेक्ट्रॉड :

यात मशीनमध्ये पेस्ट येते बॅकट तयार करण्यात मदत होते. वस्तुमधून हा तयार होतो. व खाली टाकला जातो. ते एकूण 8 प्रकारचे असतात.

हायड्रोनिक मशीन :

या मशीनच्या साहाय्याने इलेक्ट्रॉन , कन्ट्रोल केले जाते व मनोरेलने टॅंकर उचलले जाते उचलून न्युटनचे बंकर मधील कच्चा माला टाकला जातो.

प्रदूषण मशीन :

कारखान्यातील जेव्हा कच्चा माल व पक्का मालात रुपांतर होतो त्यावेळी त्या कच्चा मालामध्ये जे घाण किंवा विषारी वायू असते ते वाटेवर टाकण्यासाठी एक मशीन असते व ती मशीन द्वारे ते वायु बाहेर फेकले जाते.

वॉटर सर्क्युलेशन :

यातून कारखान्यात विविध ठिकाणी पाणी पुरवठा केला जातो. लाईट गेल्यास या पाण्याचा उपयोग केला जातो.

पॅट्स :

यामध्ये सिलीकाचे प्रमाण जास्त असते. यामुळे कारखान्यात पाहण्यासाठी मदत होते. यापासून लोहपोलाद लागणारे असे तयार केले

जाते. अशा प्रकारे स्टीलचा कारखान्याचे निरिक्षण करुन आम्ही सर्वजण तीन
राजता प्राध्यापकांबरोबर धनेगाव येथे डॅम पाहायला निघालो.

आझाद महाविद्यालय, आझाद

Department of
History

Educational Tour

AUSA FORT

2017-2018

अहवाल

आझाद महाविद्यालय, औसा येथील
इतिहास विभागातर्फे दि ०२/०१/२०१८
रोजी किल्ले औसा येथे रौखणिक
स्मृत काढण्यात आली यातध्ये
१६ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला

SBSKhand

IBRD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

4/1/2018 AUSH TOPT VISIT

Sl. No	Name of the student	Class	Signature
1	Sayed Yunus Kamroddin	B.A P.II	
2	Shaikh Zuber Fakir	BA I	
3	Kalmule Raju Sanjay	BA I	
4	Shaikh Toufeeq Moinuddin	BA I	
5	Patel Hakeem Malesw	BA III	
6	Gore Vishal	BA III	
7	Birajdar Mahendra	4	
8	Veer Satish	4	
9	Aras Rubsana	BA I	
10	Korala Swati	BA I	
11	Rajguru Jyoti	BA I	
12	Rathod Anjana	BA I	
13	Tadhev Pooja	BA I	
14	Patwari Samina	BA I	
15	Antti Rameshuni	BA I	
16	Palchare Tirupati	BA I	

मुख्य तालाब

किलखाना मशीदि

पंचघातू तोफ

किल्ल्यातील विविध तोफा

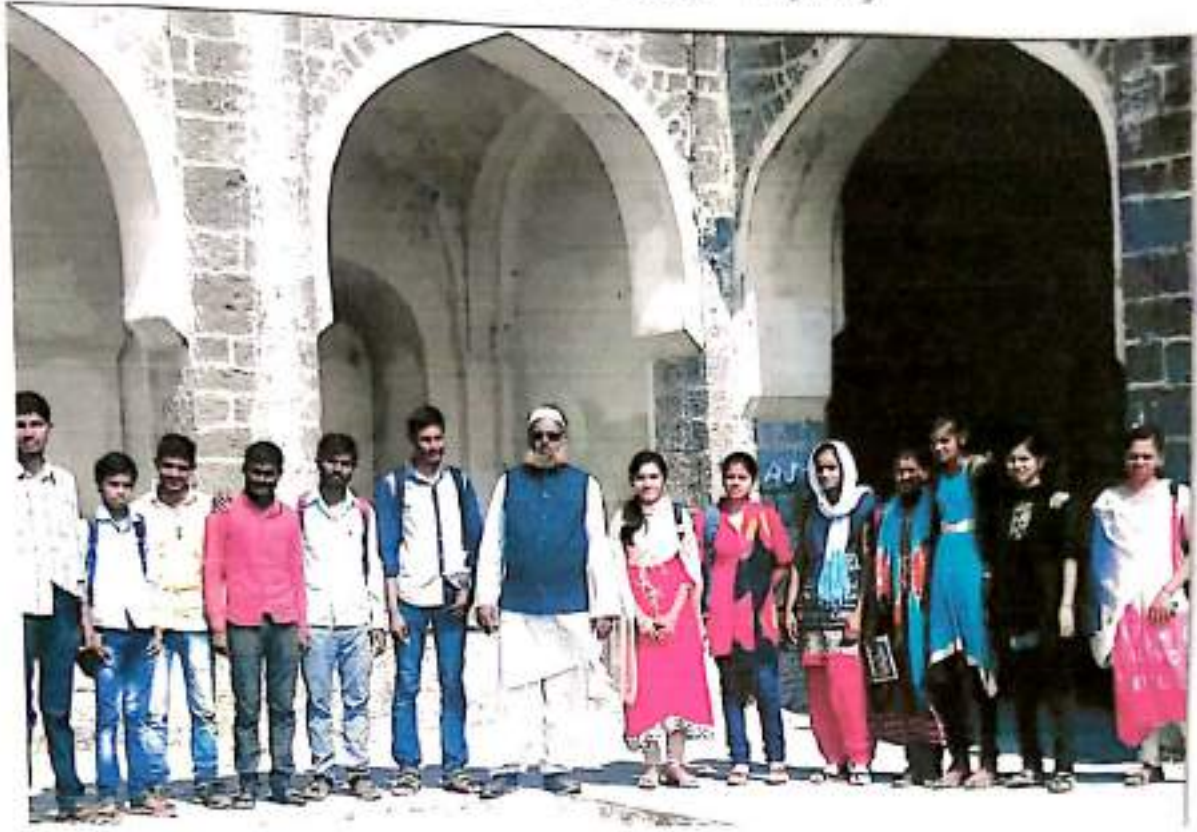

अश्वशाळा व दारुगोळा संग्रह

अश्वशाळा इमारतीवरील शिलालेख

तहसील कार्यालय औसा किल्ला

औसा किल्ला प्रवेशद्वार

आझाद महाविद्यालय, आसा
Department of History

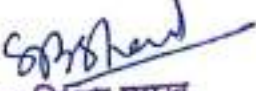
Historical Tour at AUSA Fort

Date - 02-01-2018

Report

आज दि. 2-1-2018 रोजी इतिहास विभागाने ऐतिहासिक सहली (Historical Tour) आयोजन करण्यात आले. यावेळी BA I व BA III या वर्गातील एकूण 16 विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला. या एक दिवसीय सहलीमध्ये इतिहास विभाग प्रमुख डॉ. शेख ए. बी. व डॉ. मदन ए. के. यांनी विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले व भेटलेल्या किमयाला इतिहास व विविध ऐतिहासिक वास्तूंची माहिती दिली. तसेच किमयातील खंदक, राणी महल, पाणीमहल, तोफखाना, बारकदखाना, मारिचे, खास महल, खास महल इत्यादी इमारतींना भेट देऊन त्यांची माहिती विद्यार्थ्यांनी आत्मसात केली. एकंदरीत अशा प्रकारचा ऐतिहासिक सहलीमुळे विद्यार्थ्यांमध्ये इतिहास विषयाची आवड व जोडी निर्माण होई.

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latour

इतिहास विभाग प्रमुख
आझाद महाविद्यालय, आसा जि. लातूर

QIM

CRITERIA –II

2.3.1

FIELD VISIT

हिन्दुस्थानी एज्युकेशन सोसायटी द्वारा संचलित

आज़ाद महाविद्यालय, औसा

(भूगोल विभाग)

सामाजिक व आर्थिक पहाणी सुक्ष्म सर्वेक्षण

विद्यार्थ्यांचे नांव :- शुभाळ रंजित रंजय
वर्ग :- बी.ए. तृतीय
परीक्षा क्रं. :- AR. 53051
बेंच नं. :- 2
सेमीस्टर :- VI
ग्राम सर्वे :- मौजे टेंबी ता. औसा जि.लातूर.

प्राध्यापकाची स्वाक्षरी
HEAD

Dept. of Geography
Azad Mahavidyalaya, AUSA, Dist Latur

विद्यार्थ्यांची स्वाक्षरी

[Handwritten Signature]
14/03/2014
AUSA Dist. Latur

मनोगत

टेंबी ता. औसा या गावाचा सर्वेक्षण अहवाल लिहिताना मला अत्यानंद होत आहे. निसर्गाच्या सानिध्यात राहणाऱ्या मानवी वस्तीमध्ये हा सभोवतालचा परिसर यात होणारे बदल सहजासहजी दिसून येत नाहीत. त्या मर्यादीत वस्तीच्या त्यांच्या जगण्याच्या पध्दतीने होणाऱ्या बदलाचा व प्रगतीचा अभ्यास प्रत्यक्ष भेट देऊन व इतर सामुग्रीचा व प्रगतीचा अभ्यास प्रत्यक्ष भेट देऊन व इतर सामुग्रीचा संदर्भ घेऊन करावा लागतो यासाठी मी मौजे टेंबी तालुका औसा जि. लातूर या गावाला भेट दिली.

या गावात मी प्रत्यक्ष भूपृष्ठ रचना, जलप्रणाली, लोकसंख्या व जीवन पध्दती यांची पाहणी व अभ्यास केला.

ग्राम सर्वेक्षण कार्य करण्यासाठी मला आझाद महाविद्यालयाचे प्राचार्य सरदारपाशा, उपप्राचार्य तन्वीर जहागीरदार, डॉ. आचोले पी.बी., डॉ. दिलीप भोगे, डॉ. इरशाद हाशमी, प्रा. वैजनाथ जावळे यांचे मोलाचे मार्गदर्शन व सहकार्य मिळाले. तसेच हे सर्वेक्षण कार्य करताना मला मौजे टेंबी गावचे सरपंच, उपसरपंच व ग्रामसेवक तलाठी तेथील नागरिकांनी मोलाचे सहकार्य केले.

म्हणून या सर्वांचे आभार न मानता त्यांच्या ऋणात राहण्यात धन्यता मानतो.
धन्यवाद !

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	प्रकरण	पेज नं.
01.	ग्राम सर्वेक्षण	
02.	टेंबी गावचे स्थान, विस्तार, सीमा	
03.	प्राकृतिक घटक	
04.	लोकसंख्या	
05.	वस्ती विश्लेषण	
06.	कृषी	
07.	सेवा सुविधा	
08.	निष्कर्ष	
09.	उपाययोजना	

प्रकरण १ ले ग्राम सर्वेक्षण

प्रस्तावना

भारत हा कृषी प्रधान देश आहे. भारतीय अर्थव्यवस्थेचा कणा म्हणून शेतीचा उल्लेख केला जातो. लोकसंख्येच्या मूलभूत गरजा म्हणजेच अन्न, वस्त्र, निवारा हा होय या गरजांची पूर्तता शेतीतून केली जाते. लोकसंख्या वाढल्यामुळे त्या प्रमाणात मानवाच्या गरजाही वाढत आहेत. त्यामुळे दिवसेंदिवस समस्यांची गुंतागुंती वाढतच आहे. मानवाने केलेली प्रगती, आधुनिक शोध विज्ञान युगामुळे आकाशात घेतलेली उंच भरारी, दळणवळण साधनात झालेला विकास यामुळे जग जवळ आले आहे.

जग कसे आहे ? जगात साधन संपत्ती किती आहे ? या विषयी जिज्ञासा निर्माण झालेली आहे. एखाद्या प्रदेशा विषयी माहिती जाणुन अभ्यास करणे व त्यावरून त्या ठिकाणी कोणत्या समस्या त्या प्रदेशाच्या संदर्भात जाणवतात तसेच त्या ठिकाणी उपलब्ध असलेल्या नैसर्गिक साधनसंपत्ती चा वापर कशा प्रमाणात होतो अशा प्रकारचा अभ्यास प्रत्यक्ष भेटीतून करणे शक्य होते.

" ग्राम सर्वेक्षण " या प्रकरणात आपणाला खालील मुद्दे अभ्यासावे लागणार आहेत.

यामध्ये प्रामुख्याने सर्वेक्षणाची व्याख्या गावाची निवड, अभ्यास पध्दती, ग्राम सर्वेक्षणाची उद्दिष्टे आणि एकुण प्रकरणे इ. घटकांचा अभ्यास समाविष्ट आहे.

ग्राम सर्वेक्षणाची व्याख्या :

प्रस्तावना :-

" एखाद्या प्रदेशातील विशिष्ट ठिकाणचे भूपृष्ठवरील नेमके स्थान त्याठिकाणाचा आकार, तेथील सामाजिक सांस्कृतीक व आर्थिक इ. घटकांशी अभ्यास व माहिती प्रत्यक्ष मिळवणे त्याविशिष्ट ठिकाणचे नकाशा प्रमाणानुसार चित्रण करणे म्हणजे ग्रामसर्वेक्षण होय "

खेडेगावचे सर्वेक्षण करत असताना भौगोलीक स्थान, विस्तार आणि त्याचा आकार तेथील प्राकृतिक रचना यांचा आराखडा तयार केला जातो. भूगोलाचा अभ्यास करून विद्यार्थ्यांना बरीच भौगोलीक घटकांची माहिती पुस्तकातून मिळते. भौगोलिक घटकांचा मानवी जीवनावर कसा परिणाम होतो. याचा अभ्यास करावा लागतो. मानवाने नैसर्गिक पर्यावरणाचा अभ्यास करावा लागतो. मानवाने नैसर्गिक पर्यावरणाचा परिणाम मानवा व्यवसायावर कसा होतो व त्या परिस्थितीला अनुसरून मानव कोणत्या पध्दतीने तडजोड करतो याची पर्याप्त पाहणी सर्वेक्षणाद्वारे होऊ शकते.

गावाची निवड :

ग्रामसर्वेक्षणासाठी आम्ही औसा तालुक्यातील टेंबी या गावाची निवड केली आणि भूगोल विभागाच्या मार्गदर्शनाखाली आम्ही बी.ए. तृतीय वर्षात असलेल्या विद्यार्थ्यांनी टेंबी या गावाचे ग्रामसर्वेक्षण केले.

टेंबी या गावाची निवड करण्याची कारणे पुढील प्रमाणे सांगता येतील :

1. टेंबी या गावाचे स्थान जाणून घेण्यासाठी तेथील असलेल्या राजकीय, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक घटकांचा अभ्यास करण्यासाठी.
2. आरोग्य व स्वच्छता यासंदर्भात अभ्यास करण्यासाठी.
3. टेंबी या गावातील कृषीवर आधारित गावाचा आर्थिक विकास अभ्यासासाठी
5. टेंबी गावातील लोक संख्या शिक्षण आरोग्य हवामान, दळण-वळणाची साधने जलप्रणाली इ. घटकांचा अभ्यास करण्यासाठी.

वरिल सर्व घटकांचा अभ्यास करण्यासाठी सदरील गावाची ग्रामसर्वेक्षणासाठी निवड करण्यात आली.

1.3 अभ्यास पध्दती :

टॅबी या गावाचे सर्वेक्षण करण्यासाठी खालील अभ्यास पध्दतीचा वापर केला आहे. यामध्ये प्रामुख्याने टॅबी या गावाची माहिती प्रथमिक व द्वितीय स्वरूपात प्राप्त करून घेतली.

प्राथमिक स्वरूपाची माहिती प्रामुख्याने गावातील पाहणी करून तसेच ती माहिती ग्रामपंचायत सरपंच ग्रामसेवक तलाठी तसेच गावातील इतर नागरीकांकडून मिळवली तर द्वितीय माहिती, नकाशे तत्त्वे व संख्यात्मक आकडेवारीच्या सहाय्याने मिळवलेली आहे. कुटुंबातील वयोगटानुसार लोकांची संख्या स्त्री-पुरुष, लहान मुले तसेच साक्षरता प्रमुख व्यवसायास व तेथील शेती पध्दती व घटकांची माहिती, प्रश्नावलीच्या माध्यमातून कुटुंबातील प्रमुख व्यक्तीला वेगवेगळे प्रश्न विचारून ही माहिती प्रश्नावलीत भरून घेतली जाते. गावाचे स्थान, तालुक्याचे ठिकाण त्या गावाचे एकुण क्षेत्रफळ पिकाखालील क्षेत्र, एकुण लोकसंख्या इत्यादी घटकांची माहिती सरपंच, तलाठी व ग्रामसेवक यांच्याकडून मिळवली.

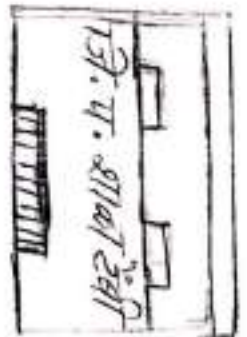
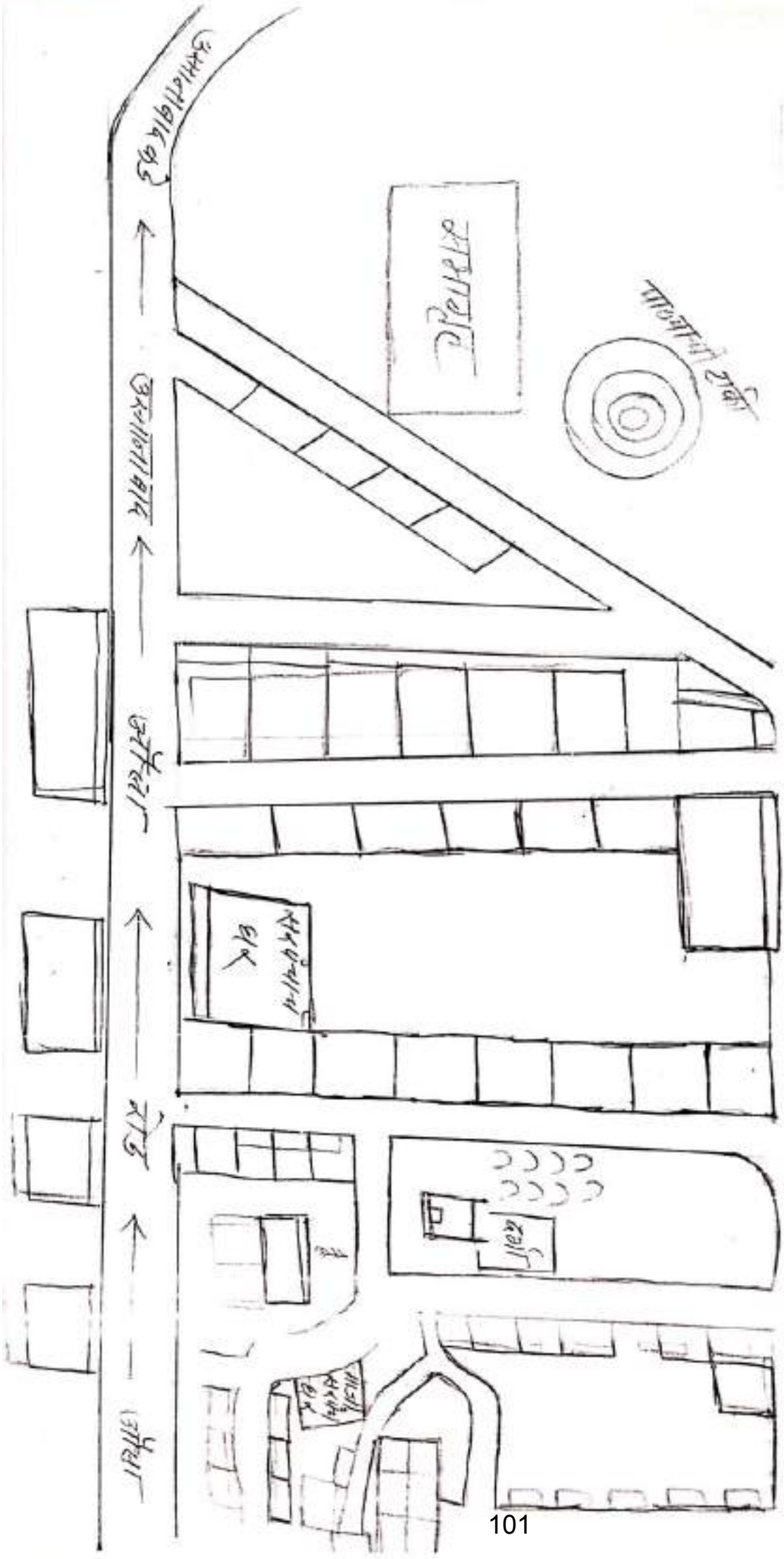
गावातील काही प्रतीष्ठीत व सर्वसामान्य नागरिकांशी चर्चा खेड्यांच्या समस्या जाणून घेऊन गावाच्या विकासासासंदर्भात त्यांची मते जाणून घेतली मिळवलेल्या माहितीचे संकलन व विश्लेषण वेगवेगळे तक्ते, आलेख, नकाशा यांचा वापर करून ग्राम सर्वेक्षणांचा अहवाल तयार करण्यात आला.

4. ग्रामसर्वेक्षणाची उद्दीष्टे :-

एखाद्या गावचे सर्वेक्षण करत असताना त्या विषयाची काही उद्दीष्टे आपणाला पुढील प्रमाणे सांगता येतील.

1. टेंबी या गावची भौगोलीक परिस्थिती जाणून घेणे.
2. लोकसंख्येतील बदल अभ्यासणे.
3. साक्षरतेचा अभ्यास करणे.
4. लोकसंख्या वाढ व रचना इत्यादी घटकांचा अभ्यास करणे.
5. कृषीचा अभ्यास करणे.

High School No. 101, Street 101/101/1

प्रकरण 2 रे रचना, विस्तार व सीमा

प्रास्ताविक :-

महाराष्ट्र राज्य हे भारतातील घटकराज्य आहे. या घटकराज्यामध्ये एकूण 35 जिल्ह्यांचा समावेश होतो. यापैकी लातूर जिल्ह्यातील औसा तालुक्यातील टेंबी या गावाचा समावेश होतो.

2.1 टेंबी गावाचे स्थान :-

ग्रामसर्वेक्षणासाठी निवडलेले औसा तालुक्यातील टेंबी हे गाव औसा शहरापासून 11 कि.मी. अंतरावर आहे. तसेच औसा तालुक्याच्या पश्चिम दिशेस आहे.

2.2 आकार :-

टेंबी या गावाचा आकार सर्वसाधारणपणे आयाताकृती आहे.

2.3 क्षेत्रफळ :-

कोणत्याही ठिकाणच्या भौगोलिक क्षेत्रावर त्या ठिकाणाचे स्वरूप लक्षात येते त्या ठिकाणाचे क्षेत्रफळ किती आहे ? त्याचा आकार कसा आहे. या सारख्या गोष्टींवरून त्या ठिकाणच्या विकासावर कोणत्या घटकाचा परिणाम झालेला आहे. सर्वसाधारणपणे एकूण क्षेत्रफळावरून हे गाव लहान असल्याचे दिसून येते.

प्रकरण 3 रे

प्राकृतिक रचना.

प्रास्ताविक :-

एखाद्या ठिकाणचा अभ्यास करीत असताना त्याठिकाणच्या प्राकृतिक सांस्कृतिक घटकांचा अभ्यास करणे आवश्यक असते. प्राकृतिक घटकांचे पर्यावरणाच्या अनुषंगाने शास्त्रीय दृष्टीकोनातून भौगोलिक परिस्थिती समजण्यास मदत होते.

टेंबी या गावाचा प्राकृतिक घटकांचा अभ्यास करीत असताना त्यामध्ये प्रामुख्याने प्राकृतिक रचना, हवामान, जलप्रणाली, मृदा आणि इ. घटकांचा अभ्यास महत्त्वपूर्ण ठरतो.

प्राकृतिक रचना :-

टेंबी हे गाव लातूर जिल्ह्यातील व औसा तालुक्या मध्ये एक छोटे गाव हे गाव बालाघाट पठारावर वसलेले आहे. बालाघाट पठार हा दख्खनच्या पठाराचाच भाग आहे या पठाराची निर्मिती ज्वालामुखीच्या उद्रेकातून झालेली आहे. त्यामुळे टेंबी गावच्या भूरचनेची निर्मिती ही ज्वालामुखीच्या उद्रेकातूनच झालेली आहे. या गावाची समुद्रसपाटीपासून उंची सुमारे 720 मीटर आहे.

हवामान :-

महाराष्ट्रातील हवामानाप्रमाणे लातूर जिल्ह्याचेही हवामान आढळून येते त्यामुळे लातूर जिल्ह्याचे हवामान हे टेंबी गावाच्या संदर्भात आढळून येते. महाराष्ट्रातील हवामानांचे उन्हाळा, पावसाळा, हिवाळा असे तीन ऋतू पडतात प्रामुख्याने तापमान, पर्जन्य, अर्दता, वारे डग वायु इ. विविध अतिष्कारांचे अभ्यास केला जातो.

टेंबी गावचे हवामान उष्ण व कोरडे आहे. मार्च ते मे महिन्यात हवामान उष्ण व कोरडे असते. जुन ते सप्टेंबर या कालावधीत पावसाळा हा ऋतू असतो. त्यामुळे उन्हाळ्यातील तापमानापेक्षा हवामान उष्ण व अर्दता युक्त असते.

पर्जन्य :-

टेंबी हे गाव कृषी प्रधान आहे शेती व्यवसाय हा पर्जन्यावर अवलंबून आहे. त्यामुळे मागील काही वर्षातील पर्जन्याचे वितरण खालील तक्त्याच्या आधारे दर्शविण्यात आलेले आहे.

टेंबी गावचे पर्जन्याचे प्रमाण.

अ.क्र.	वर्ष	पर्जन्या मी.मी.मध्ये)
1.	1995	808.09.
2.	1996	860.06
3.	1997	650.20
4.	1998	580.00
5.	1999	890.00
6.	2000	785.00
7.	2001	600.06
8.	2002	720.01
9.	2003	991.95
10.	2004	620.08
11.	2005	880.82

प्रकरण 4 थे लोकसंख्या

प्रास्ताविक :-

एखाद्या प्रदेशाचे सामर्थ त्या प्रदेशात किती लोक राहतात. यावर अवलंबून नसते. तर त्या प्रदेशातील लोकसंख्या किती गुणवान आहे यावर अवलंबून असते हे जरी खरे असले तरी प्रदेशाच्या लोकसंख्या वाढतीत मर्यादा आहेत. कारण लोकसंख्या दिवसेंदिवस वाढतच आहेत. परंतु भूमीमध्ये वाढ होत नाही. त्यामुळे तो प्रदेश किती लोकांना सामावून घेवू शकेल यावर त्या प्रदेशाची लोकसंख्या अवलंबून असते. लोकसंख्या ही नैसर्गिक संपदा असल्यामुळे तिच्या प्रत्येक पैलूचा सुक्ष्मपणे विचार करणे गरजेचे आहे.

टेंबी गावातील लोकसंख्येचा विचार करत असताना प्रमुख्याने एकुणस लोकसंख्या स्त्री-पुरुष प्रमाणे व्यवसायीक रचना, वयोगटानुसार, धर्म आणि जातीनुसार रचना तसेच भाषा आणि इतर घटकांचा अभ्यास केला जातो. लोकसंख्येचा अभ्यास करत असताना लोकसंख्या वाढ, वयोरचना, लिंगरचना, व्यवसायीक रचना, साक्षरता, जातीनिहाय लोकसंख्या, धर्मानुसार लोकसंख्या इ. घटकांचा अभ्यास करणे महत्त्वपूर्ण ठरते.

एकुण लोकसंख्या

टेंबी गावाचे सर्वेक्षण करीत असताना प्रश्नावली तयार करून प्रत्येक कुटुंबाची मुलाखत घेऊन प्रश्नावली भरून त्या आधारे सांख्यिकीय माहितीची जुळवाजुळव करून सांख्यिकीय आकडेवारीची लोकसंख्या अभ्यास घटकात वर्गीकरण करून टेंबी गावची लोकसंख्या विषयक माहिती त्या सर्वेक्षणातून मांडण्याचा प्रयत्न केला जातो.

या गावातील लोकांचा व्यवसाय आणि राहणीमानाचा दर्जा टेंबी गावात विविध जातीचे विविध धर्मांचे लोक आहेत टेंबी गावच्या सर्वेक्षण वरून असे दिसून येते का? टेंबी गावची लोकसंख्या 917 एवढी आहे. यामध्ये पुरुष संख्या 410 व स्त्रियांची संख्या 507 आहे.

लोकसंख्येची वाढ :-

लोकसंख्या वाढ हा सध्या चिंतनाचा विषय झालेला आहे. प्लेटो व ॲरिस्टॉटल यांनी लोकसंख्येच्या समस्याचा नगराच्या संदर्भात अभ्यास केला होता. त्यांच्या मते जेवढ्या लोकसंख्येत मनुष्यांच्या सुप्त शक्तींचा विकास पुर्णपणे होईल व त्यांचे सर्वोच्च हित साधले जाईल एवढी लोकसंख्या आदर्श होय. टेंबी गावची लोकसंख्या सतत वाढत आहे. लोकसंख्या वाढीतून बेकारी, उपासमारी, आरोग्य समस्या जातीत ताणाव, महागाई, सामाजिक शांतता इत्यादी समस्या उद्भवतात. एखाद्या प्रदेशात लोकसंख्येची वाढ ही तेथील लोकसंख्यातील झालेल्या नैसर्गिक वाढीमुळे किंवा त्या प्रदेशात होणाऱ्या अंतरस्थलांतरामुळे होत असते. म्हणजे टेंबी गावाची लोकसंख्या प्रामुख्याने नैसर्गिक कारणाने वाढत असल्याचे दिसून येते.

लोकसंख्येची रचना :

लोकसंख्येच्या रचनेचा आकृतीबंध अभ्यासताना लोकसंख्येतील व्यक्तीचे लिंग, वय,वंश, जात, शिक्षण पातळी, भाषा, साक्षरता, वैवाहीक स्थिती, कौटुंबिक स्थिती, इत्यादी घटकांचा अभ्यास केला जातो.

साक्षरता -

साक्षरतेची व्याख्या करणे कठीण आहे. कारण जगात वेगवेगळ्या देशात साक्षरता ठरविण्यासाठी वेगवेगळे निष्कर्ष वापरले जातात. त्यामुळे जागतिक पातळीवर साक्षरतेची तुलना करणे कठीण जाते. भारतात इ.स. 2011 च्या जनगणनेनुसार अशा व्यक्तीला साक्षर म्हणून ओळखले जाते की, ज्याचे वय 4 पेक्षा जास्त असून त्याला कमीत कमी साधारण पत्र वाचता आले पाहिजे. वाचणे आणि लिहिणे ज्याला जमते त्यास साक्षर म्हणून ओळखले जाते.

साक्षरतेचे महत्त्व

चेस्टर बोल्सच्या मते, नैसर्गिक शक्तीचे नियम आणि नितीला योग्य आकार देणे व एक व्यवस्थित न्यायपूर्ण समाजाची निर्मिती करण्यासाठी इ. सर्व घटकापेक्षा शिक्षण हे सर्वात जास्त शक्तीशाली आहे. पण शिक्षणाची गुणात्मक आणि संख्यात्मक वाढ होणे आवश्यक आहे.

एखाद्या देशाची सामाजिक आर्थिक पातळी ठरविण्यासाठी साक्षरतेचा उपयोग होतो. साक्षरतेमुळे एखाद्या समाजाच्या आधुनिकीकरण बद्दल माहिती प्राप्त होते. विवाहाचे वय, जन्मदार, मृत्यूदार, यावर परिणाम होतो. साक्षरतेमुळे अंधश्रद्धा, रुढी, परंपरा व गरिबी दुर होण्यास मदत होते.

साक्षरतेवर एखाद्या देशाची एखाद्या ठिकाणच्या अर्थव्यवस्थेचा प्रकार राहणीमानाचा दर्जा सामाजिक स्त्रीयांचा दर्जा, सुविधा, वाहतुक व संदेश वहन साधनांचा विकास इ. घटकांचा परिणाम होतो.

प्रकरण 5 वे टेंबी वस्ती विश्लेषण

प्रस्तावना -

मानवाच्या ज्या मुलभूत गरजा आहे. त्या म्हणजे अन्न, वस्त्र आणि निवारा होय. मानव ऊन, वारा, पाऊस तसेच थंडीपासून संरक्षण करण्यासाठी सुरक्षीत असे संरक्षणाचे ठिकाण करून राहतो. त्यालाच वस्ती असे म्हणतात. मानवाने जसे जसे आपल्या बुद्धीच्या जोरावर विकास साधायला सुरुवात केली त्या विकासासोबत व काळाच्या ओघामध्ये निवान्याचे स्वरूप, निवान्याचा आकार, बांधकाम साहित्य, इ. गोष्टीत बदल होत गेला. गुहेतील वास्तव्यापासून आज गगनचुंबी इमारतीच्या कॉंक्रीटच्या जंगाला तो वास्तव्यास आला. मानवाच्या लोकसंख्या जसजशी वाढत गेली. तसतसे आर्थिक आणि औद्योगिक विकासाने शहराची निर्मिती झाली व ग्रामीण वस्त्यांच्या सोबत नागरी वस्त्यांची निर्मिती झाली. घर मानवाला संरक्षण देते. मानवाच्या आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक गरजा भागविण्यासाठी प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष ते मदत करत असते. घराच्या रचनेवरून व प्रकारावरून वस्तीची प्रगती किती प्रमाणात झालेली आहे हे दिसून येते. त्यामुळेच घराचे महत्त्व अनन्यसाधारण आहे.

टेंबी गावचे सर्वेक्षण करत असताना या गावातील घराच्या प्रकारामध्ये मोठ्या प्रमाणात विविध आढळली. या विविधतेवर अनेक आर्थिक, सामाजिक व परिस्थितीकीय घटकांचा परिणाम होत असल्याचे दिसून आले. वस्ती विश्लेषण या प्रकारणामध्ये आपणाला प्रामुख्याने टेंबी गावचे वस्तीचे प्रारूप आणि प्रकार, बांधकाम साहित्य, घराचे प्रकार, घरांची स्थिती, घरांचे आकार, खोल्यांची संख्या इ. घटकांचा अभ्यास करावयाचा आहे.

5.1. वस्तीचे प्रारूप आणि प्रकार -

टेंबी या गावच्या सर्वेक्षणात असे आढळून आले की, येथील घराचे आकार, प्रकार व बांधकाम साहित्य घरामध्ये असलेली खोल्यांची संख्या एकंदरीतपणे घरांची स्थिती कोणत्याही प्रकारची आहे. हे या पाहणीवरून दिसून आले.

टेंबी गावांच्या पाहणीवरून असे दिसून येते की, येथील वस्तीचे प्रारूप किंवा स्वरूप हे ग्रामीण आहे. तसेच घरांचा दर्जाही चांगल्या प्रतीत आहे. या गावातील घरे सर्वसाधारण पणे धाब्याची सपाट छपराची, पत्र्याची सिमेंट काँक्रीटची तसेच कच्चा झोपड्यांचेही प्रमाणे आढळून येते.

5.2 बांधकाम साहित्य -

टेंबी गावामध्ये सर्वसामान्यपणे घरांचा दर्जा हा चांगल्या प्रतीचा असलेला दिसून येतो. बहुतेक घरांच्या बांधकामात घरांच्या भिंती या विटा सिमेंट, वाळू व दगडाने बांधलेल्या आहेत. कांही लोक कच्चा झोपडीत राहतात. त्यांच्या घरांच्या भिंती कुडाच्या मातीच्या आहेत. याशिवाय लाकूड, पत्रा इ. साहित्यांच्या उपयोगातून येथील लोकांनी आपला निवारा उभारला आहे.

5.3 टेंबी गावातील घरांचे प्रकार.

घरांच्या प्रकारावर हवामानाचा फार मोठा परिणाम होतो. म्हणजेच जास्त पावसाच्या प्रदेशात उतरत्या छप्पराची किंवा कौलारुंची घरे आढळून येतात. तर कमी व मध्यम पावसाच्या प्रदेशात धाब्याची व सपाट छपराची घरे आढळून येतात. टेंबी या गावातील एकुण वार्षिक या ठिकाणची बहुतांशी घरे ही धाब्याची असल्याचे आढळून आले. तसेच सपाट छपराचे उतरत्या छपराचे, पत्र्याचे, कच्चा झोपड्या, सिमेंट काँक्रीटचे

स्लॅब इ. प्रकारची घरे या ठिकाणी आढळून येतात.

4) घरांचे आकार:-

टेंबी गावातील सर्वेक्षणाच्या वेळी असे आढळून आले की, या ठिकाणच्या घरांचे आकार हे वेगवेगळे आहेत. येथील घरांचे आकार प्रामुख्याने चौकोनाकार, आयताकार, काटकोनाकार, त्रिकोणाकार व गोलाकार आहेत.

टेंबी : आकारमानानुसार घरांची संख्या -

अ.क्र.	आकार	संख्या
1.	चौकोन	52
2.	आयताकार	10
3.	काटकोन	07
4.	त्रिकोण	06
5.	गोलाकार	25
एकुण		100

5.5 खोल्यांची संख्या

टेंबी गावातील एकुण घरांची संख्या ही 100 असून गावातील अनेक लोक हे आपले जीवन एकाच खोलीत व्यतीत करत असल्याचे सर्वेक्षणअंती दिसून आले. पण टेंबी या गावातील कांही घरामध्ये बैठक खोली, स्वयंपाक खोली, झोपण्याची खोली, साठवण खोली, अभ्यासाची खोली इ. खोल्यांचे प्रकार आढळून आले. फारच अल्प घरामध्ये सर्व खोल्या असलेल्या आढळून आले.

5.6 घरांची स्थिती -

घरांच्या निर्मितीवर किंवा स्थितीवर अनेक सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक घटकांचा परिणाम होतो. ज्या लोकांची आर्थिक परिस्थिती चांगल्या प्रकारची आहे जे लोक सुशिक्षित व सुस्कृत आहेत त्यांच्या घरात खोल्यांची संख्या अधिक असते. टेंबी या गावचे सर्वेक्षण केल्यानंतर असे आढळून आले की, या ठिकाणच्या घरांची स्थिती कच्ची आणि पक्का अशा दोन्ही प्रकारची असल्याचे आढळून येते. बहुतांशी घरे कच्चा प्रकारची असल्याचे आढळून आले.

शिवली घरांची स्थिती-

अ.क्र.	घराचा प्रकार	संख्या
1.	कच्चे घर	68
2.	पक्के घर	20
3.	झोपडी	12
	एकुण	100

प्रकरण 6 वे

टेंबी : कृषी

प्रस्तावना -

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. सर्वसामान्यपणे बहुतांशी लोक शेती करतात. महाराष्ट्र राज्याने देखील अग्रणीय प्रगती केलेली आहे. याला अनेक नैसर्गिक व सांस्कृतीक घटक जबाबदार आहेत.

कृषी म्हणजे नांगरणे या संस्कृत धातुपासून कृषी हा शब्द बनला आहे प्राथमिक द्वितीयक व तृतीयक अशा तीन प्रकारच्या हालचालीतील त्यांच्या सभोवतालची परिस्थिती यांच्यातील परस्पर संबंधाच्या अभ्यासाला Geogercultura असे म्हणतात.

कृषी ही प्राथमिक व्यवसायातील आर्थिक हालचालीपैकी एक असून कृषी व तीच्या सभोवतालच्या परिस्थितीच्या आयासाला Geogercultura असे म्हणतात. लातूर जिल्ह्यातील टेंबी हे गाव बालाघाट पठारावर वसलेले आहे. कृषी प्रकरणाचा अभ्यास करत असताना प्रामुख्याने खालील कृषी संदर्भात घटकांचा अभ्यास करायचा आहे.

6.1 कृषीची व्याख्या

" जमीन नांगरून तिच्यात बी पेरणे आणि पेरलेल्या बियांचे आणि त्यांच्या रोपांची काळजी वाहून त्याच्यापासून धान्य मिळवणे म्हणजे कृषी होय "

6.2 शिव भूमी उपयोजन :-

कोणत्याही प्रदेशातील भूमीच्या वैशिष्ट्यपूर्ण प्रत्येक विभाग तिच्या सुव्यवस्थित गटात समाविष्ट करणे यालाच भूमि उपयोजन असे म्हणतात. कोणत्याही प्रदेशातील भूमी ही त्या ठिकाणाची मोठी नैसर्गिक साधनसंपत्ती असते. भूमीचा योग्य वापरावर तथाल सुवर्त अद्वैतचून असात. टेंबी या गावचा कृषी व्यापार क्षेत्र 37 ट हे आहे.

टॅबी : जमीन प्रकारानुसार क्षेत्र

अ.क्र.	जमीन प्रकार	क्षेत्र एकर मध्ये
1.	बागायती	190
2.	जिरायती	92
3.	पडीक	90
	एकुण	372

बागायती जमीनीचे क्षेत्र जिरायती क्षेत्रापेक्षा जास्त आहे. कारण मोसमी प्रकारचे हवामाने व व जलसिंचनाच्या सुविधा व शेतकऱ्यांची आर्थिक परिस्थिती या सर्व घटकाचा परिणाम शेती वरती झाला आहे. यामध्ये आणखीन मोठ्या प्रमाणात वाढ घेऊ शकते. कारण मांजरा नदीचे पात्र हे सध्या पाणी आडवा पाणी जिरवा योजनेखाली सतत भरलेले असते.

6.3 बागायती पिके

टेंबी या गावाजवळून वाहत असलेल्या मांजरा या नदीमुळे येथील शेतीला जलसिंचनाचा महत्त्वाचा स्रोत लाभला आहे. तसेच येथील शेतीला विहिरी, कुपनलिका यांच्या मार्फत पाण्याचा पुरवठा केला जातो. त्यामुळे या ठिकाणी बागायती क्षेत्र आढळून येते. टेंबी या गावचे एकूण बागायती क्षेत्र हे 190 एकर आहे.

बागायती पिकामध्ये प्रामुख्याने ऊस, साळ, ज्वारी, गहू, सुर्यफुल, मिरची इ. पिकाचे उत्पादन घेतले जाते.

6.4 कृषी विषयक इतर घटक -

शेती हा व्यवसाय करत असताना फक्त जमीनीचाच भाग असणे महत्त्वाचे नसून यासाठी लागणारी विविध कृषीसंबंधीत साहित्या यांच्या वापराशिवाय शेती होऊ शकत नाही. अशी साधने पुढीलप्रमाणे आहेत.

6.5 जलसिंचनाचे स्रोत

टेंबी या गावात शेतीसाठी केली जाणारी जलसिंचन हे नदी, विहिर, कुपनलिका यांच्यामार्फत केले जाते टेंबी या गावाजवळून वाहनारी मांजरा ही नदी या ठिकाणच्या शेतीचा जलसिंचनाचा मुख्य स्रोत आहे. तसेच या ठिकाणी विहिरीचेही प्रमाणे तसेच कुपनलिकांचे प्रमाणे आढळून येते. या स्रोतामार्फत शेतीला पाणीपुरवठा केला जातो.

6.6 शेती अवजारे

जमीनीची मशागत करण्यासाठी वेगवेगळ्या अवजारांची आवश्यकता असते. टेंबी या गावात सर्वेक्षण अंती खालील शेती अवजारे असलेली आढळून आले.

कृषी संबंधीत शेती अवजारांची संख्या

अ.क्र.	शेती अवजारे	संख्या
1.	नांगर	25
2.	औत	20
3.	कोळप	150
4.	तिपण	24
5.	चाड	24
6.	मोगडा	100
7.	बैलगाडी	200

6.7 आधुनिक शेती अवजारे -

आजच्या 21 व्या शतकामध्ये शेती व्यवसायामध्ये आधुनिक यंत्राचा शेतीचा मशागतीसाठी वापर केला जातो. वाढत्या आधुनिक तंत्रज्ञानाचा प्रभाव शेतीवर पडत असलेला दिसून येतो. यामुळे वेळ, श्रम व पैसा याची बचत होते व उत्पादन वाढत मदत होते.

आधुनिक शेती अवजारांची संख्या

अ.क्र.	शेती अवजारे	संख्या
1.	फवारणी यंत्रण	15
2.	कापण यंत्र	02
3.	मळणी यंत्र	10
4.	ट्रक्टर	02
5.	इतर	00

6.8 पशुपालन

पशुपालन हा शेती व्यवसायाशी निगडित व्यवसाय आहे. शेती हा व्यवसाय करत असताना भारतातील पशुपालन हा शेतीला जोडव्यवसाय म्हणून भारतात तसेच जगात प्रसिध्द आहे. भारतातील पशुंची संख्या ही सर्वात जास्त आहे. याला अपवाद म्हणून टेंबी गावही नाही. शेती व्यवसाय करत असताना शेतीमध्ये जोडव्यवसाय म्हणून दुग्ध व्यवसायाला महत्त्व दिले जाते. दुग्ध व्यवसाय, खत, शेतीची मशागत, मांस यासारख्या गरजा भागविण्यासाठी पशुचा वापर केला जातो. टेंबी या गावामध्ये पूढीलप्रमाणे पशुधन आहेत.

टेंबी पशुधन.

अ.क्र.	पशुप्रकार	संख्या
1.	म्हैस	55
2.	बैल	68
3.	कोंबड्या	750
4.	गाय	65
5.	रेडे	02
6.	शेळ्या	50
7.	मेंढ्या	-
	एकुण	315

पशुपालनांमध्ये शेळ्यांची संख्या सर्वात जास्त आहे. तसेच शेतीसाठी बैलाचा वापरदेखील या ठिकाणी मोठ्या प्रमाणात केला जातो. हे तेथील बैलांचा संख्येवरून समजते. कोंबड्या शेळ्या मेंढ्या यांचा उपयोग दुग्ध उत्पादनावरोबरच अंडी व मांस यासाठी होतो.

प्रकरण 7 वे टेंबी - सेवा व सुविधा

प्रस्तावना -

मानवी जीवन जगत असताना मुलभूत गरजांची (अन्न, वस्त्र निवारा) पूर्तता ज्यावेळी होते त्यावेळी सुखी समृद्ध जीवन जगण्यासाठी इतर सेवा सुविधांचा लाभ घेण्याचा प्रयत्न करतो. त्यातूनच एक गरज निर्माण होते. त्या गरजेतूनच दुसरी गरज निर्माण होते. अशा प्रकारचे दोन पूर्तता झाल्यानंतर तिसरी गरज निर्माण होते. त्यामुळे गरजांचे चक्र हे सतत चालत राहते. यातूनच मानव सर्व सेवा सुविधांनी परिपूर्ण घर बनविण्याचा प्रयत्न करत असतो. टेंबी या गावचे सर्वेक्षण केल्यानंतर खालील प्रकारच्या सेवा सुविधा त्या ठिकाणी आढळून आल्या.

7.1 पिण्याची व्यवस्था

पाणी म्हणजे जीवन होय. मानवाच्या मुलभूत गरजामध्ये पाणी या घटकाचा समावेश होतो. या गावामध्ये देखील पाण्याची व्यवस्था उत्तम प्रकारची आहे. गावामध्ये पाणी पुरवठ्याची व्यवस्था ही सार्वजनिक विहिर, कुपनलीकेद्वारे केली जाते. कांही अत्यल्प घरामध्ये लोकांनी पाणी पुरवठ्यासाठी आपल्या खाजगी कुपनलिका पाडल्या आहेत.

टेंबी या गावात पाईप लाईनद्वारे गावात पाणी पुरवठ्याची सोय उपलब्ध आहे. एकुण घरापैकी 50 घरामध्ये स्वतःच्या नळाद्वारे पाणी घेतले जाते. इतर घरामध्ये सार्वजनिक ठिकाणाहून व इतर ठिकाणाहून पाणी घेतले जाते.

तसेच टेंबी गावामध्ये खुप कमी लोकांनी आपली स्वतःची पाण्याची व्यवस्था

केलली आहे.

7.2) विज :-

महाराष्ट्र राज्य शासनाने राबविलेल्या महत्वाच्या प्रकल्प म्हणजे राज्यातील प्रत्येक गाव रस्ते, वीज व पाणी पुरवठ्याच्या सोयीने युक्त असणे हा होय. टेंबी या गावामध्ये देशील वजी पाचलेली आहे. त्यामुळे हे गाव अंधारमुक्त गावाच्या संकल्पनेत समावेश होतो. टेंबी या गावाचे सर्वेक्षण करत असताना असे आढळून आले की, टेंबी या गावामध्ये 12 घरामध्ये इतर कनेक्शन धारकाकडून वीज खरेदी केली जाते. त्यासाठी ते एका बल्बला 50 रु. प्रति माह वीज भाडे देतात.

7.3) मनोरंजन साधने व इतर

महाराष्ट्रातील बहुतांशी लोक हे शेतीवर आधारलेले आहेत. शेतीच्या अनेक कामामध्ये मानव आपले श्रम, कष्ट खर्च करत असतो. कष्ट अथवा काम करून थकल्यानंतर मानवाला विश्रांतीची तसेच मनोरंजनाची आवश्यकता असते. त्यातूनच त्याचे मानसिक संतुलन राखण्यासाठी मदत होते.

टेंबी या गावामधील लोकांची आर्थिक परिस्थिती फारशी चांगली नसल्याचे सर्वेक्षणअंती आढळून आले. शेतीतील श्रमांनंतर वेळ मिळाल्यानंतर खालील साधनांच्या द्वारे ते आपले मनोरंजन करून घेतात व मानसिक समाधान मिळवतात.

टेंबी : मनोरंजन साधनांची संख्या :-

अ.क्र.	मनोरंजनाचे माध्यम	संख्या
1.	टी.व्ही.	50
2.	रेडिओ	02
3.	फ्रिज	10
4.	टेप	12
5.	सीडी	03
	एकुण	77

टि.व्ही.

टेंबी या गावात एकुण 77 घरे आहेत. फारच कमी घरात टी.व्ही. ची सुविधा आढळते. घराच्या प्रमाणात स्पर्धेच्या युगात टी.व्ही. सारख्या सुविधांची कमतरता जाणवते.

रेडिओ :-

रेडिओ हे एक लोकांच्या मनोरंजनाचे चालते बोलते साधन आहे. प्रत्येक वेळ न देता काम करता रेडिओ ऐकता येतो.

फ्रीज :-

टेंबी या गावामध्ये फ्रीजची उपलब्धता ही फारच कमी घरात आहे.

मोबाईल

या गावात मोबाईल 400 मोबाईल धारक आढळून येतात.

इतर साहित्यामध्ये खालील साधनांचा समावेश होतो. तो खालील तक्त्यात दर्शविला आहे.

स्वयंपाकासाठी लागणारे साधन :-

अ.क्र.	साधने	संख्या
1.	चुल	80
2.	स्टोव्ह	13
3.	वायोगॅस	-
4.	इतर	20

चुल :-

अन्न तयार करण्यासाठी प्रामुख्याने चुलीचा वापर केला जातो टेंबी गावचे सर्वेक्षण करत असताना असे दिसून आले की, येथील बहुतांशी घरात चुलीच आहेत.

स्टोव्ह :-

अन्न शिजवण्यासाठी वापरले जाणारे दुसरे साधन म्हणजे स्टोव्ह होय. धनेगाव या गावात स्टोव्हची संख्या फारच कमी आहे.

बायोगॅस :-

अन्न तयार करण्यासाठी तीसरे साधन म्हणजे बायोगॅस होय. ही सुविधा उपलब्ध नाही.

इतर :-

अलिकडे पेट्रोलियम गॅस, इलेक्ट्रीक शेगडी, इत्यादीचा देखील वापर अन्न तयार करण्यासाठी केला जातो.

7.4) वाहतुक साधने

मानव आपल्याला सुख, शांति मिळविण्यासाठी अनेक साधनांचा वापर करत असतो. त्यातीलच एक साधन म्हणजे वाहन होय. एका गावाहुन दुसऱ्या गावाला जाण्यासाठी तसेच मलालाची वाहतुक करण्यासाठी वाहनांचा वापर होतो.

या गावाच्या सर्वेक्षणावरून असे दिसून येते की, या गावच्या शेजारी तालुक्याच्या ठिकाणी बाजारपेठ आहे. महाराष्ट्र राज्य परिहन मंडळाच्या बसेस शिवाय या गावात जीप, टमटम किंवा इतर वाहतुकीच्या साधनांची उपलब्धता असलेली आढळते.

गावाच्या विकासास आवश्यक असणारे आर्थिक, सामाजिक घटक फारसे चांगले नसल्यामुळे हे गाव विकासाच्या बाबतीत मागासलेले दिसून येते. कारण या गावात आठवडी बाजार भरत नाही. तसेच दळणवळणाचे साधन टेलिफोन, पोस्ट ऑफिस, इत्यादीची देखील कमतरता जाणवते.

प्रकरण 8 वे समस्या व उपाय

प्रस्तावना

वाढत्या लोकसंख्येमुळे मानवाच्या गरजेतही वाढ होत असलेली दिसून येते. टेंबी या गावचे सर्वेक्षण करत असताना या ठिकाणी अनेक सेवा उपलब्ध आहेत. तरीपण दिवसेंदिवस वाढणाऱ्या लोकसंख्येमुळे या ठिकाणी अनेक समस्या असलेल्या दिसून आल्या त्या पुढीलप्रमाणे आहेत.

1) वाहतुक व दळणवळणाच्या साधनाचा अपुरा विकास :-

टेंबी हे गाव लातूर जिल्ह्यातील औसा तालुक्यात आहे. टेंबी हे गाव औसा तालुक्यात असून जिल्ह्याचे ठिकाण 30 कि.मी. अंतरावर आहे. या गावाला ये जा करण्यासाठी पक्के रस्ते आहेत. यामुळे या गावामध्ये वाहनांचे कमतरता नाही. परंतु महाराष्ट्र राज्य परिवहन मंडळाची बस प्रत्येक तासाला या गावात येते तसेच या गावामध्ये संदेशवहनाच्या सोयीचा अभाव आहे. पण या गावामध्ये टेलिफोन, तार ऑफिस पोस्ट ऑफिस, या दळणवळणांचा अभाव असलेला आढळून येतो.

2. आरोग्य :

सुखी आणि समृद्ध जीवन जगण्यासाठी सुदृढ आरोग्याची आवश्यकता असते. त्यासाठी त्या ठिकाणी वैद्यकीय सुविधा उपलब्ध असणे आवश्यक असते. टेंबी येथील लोकांना दवाखान्यासाठी औसा तालुक्यातील ठिकाणी जावे जागते. यामुळे आरोग्य विषयक समस्या येथे प्रखरपणे जाणवत.

3) शैक्षणिक समस्या :-

टेंबी या गावचा आकार लहान आणि लोकसंख्या कमी असल्यामुळे या ठिकाणी प्राथमिक व माध्यमिक सोय करण्यात आली आहे. पण उच्च शिक्षण घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांना आजूबाजूच्या व तालुक्याच्या ठिकाणी तसेच इतरत्र जावे लागते. त्यामुळे येथील लोकांचा शिक्षणाविषयीचा दृष्टीकोन बदलला आहे.

4) कृषिविषयक समस्या :-

निसर्गाने मानवाला स्मरणशक्ती, वाचा, कल्पकता या देणग्या मोठ्या प्रमाणात दिल्या आहेत. याचा पुरेपुर फायदा घेऊन मानवाने पर्यावरणावर मात केली आहे. पण अजून काही निसर्गिक गोष्टीपुढे मानवाला झुकावे लागते अशा नैसर्गिक घटकांचा परिणाम टेंबी येथील कृषीवर झालेला दिसून येतो. कारण या गावचे वार्षिक सरासरी पर्जन्य हे फारच कमी आहे. त्यामुळे शेती जलसिंचनात अडचण जाणवते. वेळोवेळी होत असलेला हवामानातील बदल हा येथील शेतीवर परिणाम करत असलेला दिसून येतो. कारण या ठिकाणचे वर्षातील हवामान हे सर्वसाधारण उष्ण व कोरडे असलेले दिसून येते.

भांडवलाची कमतरता, सुपिक मृदेचा अभाव खतांचा तुटवडा, मजुर पुरवठा कमी आधुनिक तंत्रज्ञानाचा अभाव शेतीच्या चुकीच्या मशागत पध्दती, जलसिंचनाची अपुरी साधने, यासारख्या घटकांचा शेतीवर परिणाम झालेला आहे. त्यामुळे वरील घटकांच्या संदर्भात येथे समस्या निर्माण झाली आहे.

5) आर्थिक समस्या

एखाद्या ठिकाणाच्या आर्थिक परिस्थितीवरून ते ठिकाण प्रगत किंवा अप्रगत आहे हे ओळखता येते. शिवली या गावामधील लोकांचे दरडोई उत्पन्न हे फारच अत्यल्प आहे. त्याप्रमाणात लोकसंख्या जास्त आहे. कारण कार्यक्षम लोकसंख्येच्या मानाने अवलंबीत लोकसंख्या जास्त आहे. तसेच द्वितीयक आणि तृतीयक आणि तृतीयक श्रेणीचे व्यवसाय करणारी लोक कमी असल्यामुळे आर्थिक उन्नती खुंटलेली आहे.

तसेच टेंबी या गावामध्ये पतसंस्था, बँक, सेवा चा अभाव असल्यामुळे येथील लोक सावकारांच्या आर्थिक शोषणाला बळी पडतात.

6) सामाजिक समस्या :-

टेंबी या गावचे सर्वेक्षण करत असताना या गावाच्या संदर्भात अनेक सामाजिक समस्या दिसून आल्या.

1. टेंबी गावामध्ये सांडपाण्याची व्यवस्था योग्य रितीने न झाल्याने ती इतरत्र साचते त्यामुळे आरोग्य विषयक समस्या निर्माण होतात.
2. टेंबी या गावामध्ये जरी वीज विकत असली तरी, आजही काही लोकांच्या घरामध्ये विज कनेक्शन नाहीत. ज्यांच्याकडे वीज आहे. त्यातील कांही लोक हे इतर कनेक्शन धारकांकडून वीज विकत घेतात. त्यामुळे विजविषयीची प्रश्न अजूनही या गावात जाणवतो.
3. या गावचे साक्षरतेचे प्रमाण कमी आहे. त्यामुळे बहुतांशी लोक हे निरक्षर आहेत.
4. निरक्षरतेमुळे अज्ञानी लोक पारंपारिक रुढी परंपरा, अंधश्रद्धा यातच गुंतलेले आढळतात. यामुळे आधुनिक विचारश्रेणीला अभाव आढळतो.
5. एकदरीत टेंबी या गावातील लोकांचे सामाजिक जीवन मागासलेले व दर्जा निकृष्ट असलेला दिसून येते.

उपाय :-

1. टेंबी या गावी उच्च माध्यमिक शिक्षणाची सोय झाल्यास शैक्षणिक विकासाला चालना मिळेल.
2. टेंबी या गावातिल शेतक-यांना संकरित वि-वियाणे खते, किटकनाशके तसेच शेतीच्या मशागतीची आधुनिक तांत्रिक साधने उपलब्ध करून दिल्यास शेतीचा विकास घडून येईल.
3. टेंबी या गावामध्ये जर शेतीमध्ये विविध आर्थिक उत्पन्न देणाऱ्या पिकांचे प्रमाण वाढविले तर शेती उत्पादनावर आधारित द्वितीयक व तृतीयक श्रेणीचे व्यवसाय उभारल्यास तसेच माल बाजारपेठेत नेण्यासाठी स्वस्त व चांगली वाहतुक सुविधा उपलब्ध झाल्यास दरडोई उत्पन्न वाढून गावाच्या आर्थिक विकासाला चालना मिळेल. तसेच या गावामध्ये पतसंस्था बँक स्थापन केल्यास शेतकरी सावकारांच्या आर्थिक शोषणातून मुक्त होऊन शेतकऱ्यांना सुलभ व कमी व्याजदरात अर्थ पुरवठा उपलब्ध होईल.
4. टेंबी या गावात सांडपाण्याची विल्हेवाट योग्य प्रकारे लावण्यासाठी गटार बांधणे आवश्यक आहे. त्यामुळे गावातील लोकांचा आरोग्य विषयक समस्यांची तीव्रता कमी होईल.
5. या गावाचा शैक्षणिक विकास घडून आल्यास लोकांच्या मनामध्ये आपोआप आधुनिक विचार प्रवाह निर्माण होतील. त्यातून पारंपारिक रुढी परंपरा श्रध्दा व अंधश्रध्देला आळा बसून साक्षरतेचे प्रमाण वाढेल. तसेच जनजागृती केल्यास लोकसंख्या वाढीचा दर कमी होईल.

निष्कर्ष :-

स्वतंत्र प्राप्तीनंतर भारताने सर्वांगीण विकास साधण्यासाठी पंचवार्षिक योजनांचा अवलंब केला. पंचवार्षिक योजनांच्या माध्यमातून खेड्यांचा विकास साधण्यासाठी " एकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम " या सारख्या योजना सुरु केल्या. ग्रामध्ये ग्रामीण जनतेला सहभागी करून घेण्यासाठी " स्थानिक स्वराज्य संस्था " ची निर्मिती करण्यात आली.

सध्या टँकी या गावामध्ये केंद्रशासन पुरस्कृत ग्रामीण विकास योजनेअंतर्गत राज्यशासनामार्फत राबविला जाणारा " जलस्वराज्य प्रकल्प " या गावात यशस्वीपणे राबविल्यामुळे याचीच दखल म्हणून शासनाने या गावाची पुरस्कारासाठी निवड केली आहे. या निवडीसाठी गावचे सरपंच पोलिस पाटील, ग्रामसेवक, तलाठी आणि गावातील सर्व नागरिकांचा सहभाग महत्त्वाचा आहे.

या गावच्या केलेल्या सर्वेक्षण अंती असे दिसून आले की, या गावात राबविलेल्या योजना स्तुत्यप्रिय आहे. तरी देखील या गावचे सर्वेक्षण करत असताना आम्हाला या गावच्या संदर्भात ज्या समस्या जाणवल्या त्या आम्ही मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. तसेच या समस्यावर आमच्या मतानुसार कांही उपाययोजना सुचवल्या आहेत. या उपाययोजनांची अंमलबजावणी या गावात केल्यास या गावचा विकास अधिक गतीने होण्यास मदत होईल.

QIM

CRITERIA –II

2.3.1

GROUP DISCUSSION

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

BRIEF REPORT on Group Discussion

ACADEMIC YEAR: 2018-19

Name of Programme : Group Discussion

Organizing Department: Department Of Library And Information Science

Venue: Classroom In Azad Mahavidyalaya, AUSA

Date: 18/02/2019, Monday

Time: 3.30pm

Brief Report Of The Event: Dept. Of Lib. And Inf. Sci. arranged group discussion for the students of B.A. III rd Yr. for that we gave them some topics, All are participated in that event & discussed the given topics very interestingly.

Outcomes: Students are understand all the given topics thoroughly.

- They express and circulate their views, knowledge on all LIS Concepts.

Ku.Kadam A.S, Mogal S.S, Khandade M.D, Pund J.S., Kamble A.V, Kamble P.L, Yadav P.M, Kadam B.G., Chavan G.A, Kadam B.R, Shinde S.G, Mane S.M., Bhosle V. M. and Mrs. Jadhav B.N.

Ku.Kadam A.S, Mogal S.S, Khandade M.D, Pund J.S., Mrs. Gaikwad V.V, Kamble A.V, Kamble P.L, Yadav P.M, Kadam B.G., Chavan G.A, Kadam B.R, Shinde S.G. Mane S.M., Bhosle V. M. and Mr. Jadhav B.N.

**Head Of The Department
Principal**

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

QIM

CRITERIA –II

2.3.1

SEMINAR

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA DIST.LATUR

2016-17 to 2019-20

DEPARTMENT OF MATHEMATICS

Students Seminar

PHOTO OF SEMINAR

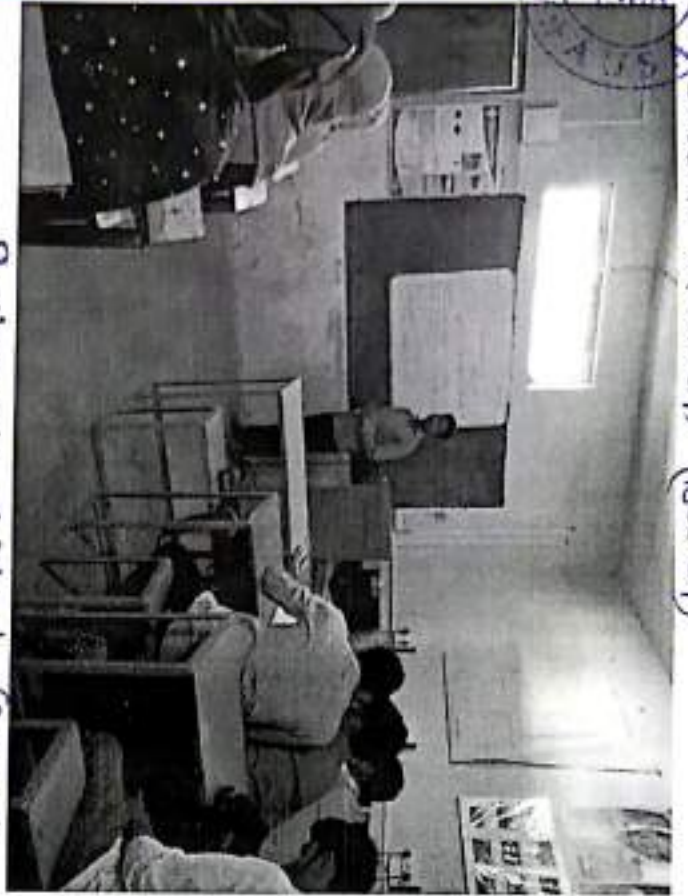
Student Seminar

Mathematics

Bebhrukh Ashhad (Bsc sy)

Bhosale Adinath (Bsc sy)

Shaikh Zaid (Bsc sy)

Banibar Nabha (Bsc sy)

Mungle Ismail (Bsc TY)

Magar Pandurang (Bsc TV)

paud kasim. (Bsc TV)

paud kasim (Bsc TV)

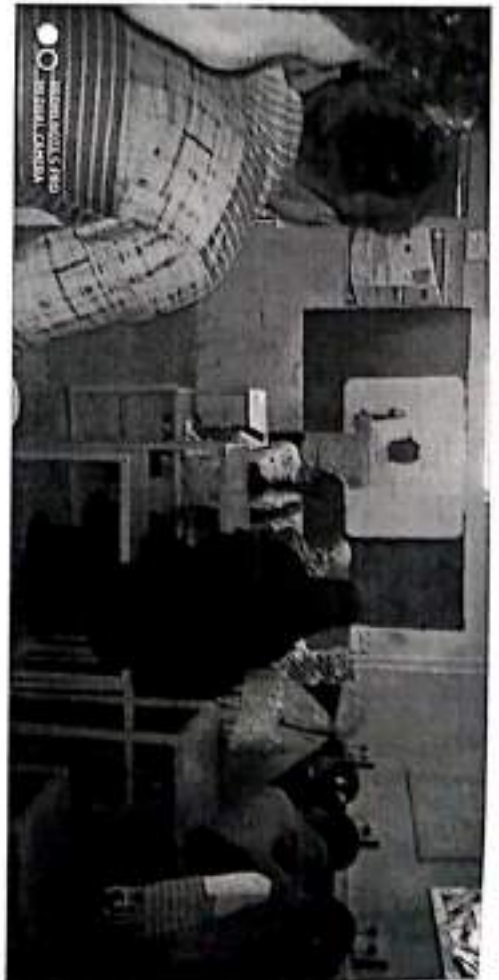

Shaikh Tanveer (Bsc TY)

Momin Gaw (Bsc TY)

Inamdar Tamanna. (Bsc TY)

Birajdar Devika Sudhakar (Bsc TY)

Aniket Narsing Panchal. (Bsc TY)

Shaiikh Felomeena ShashiBoddin (Bsc TY)

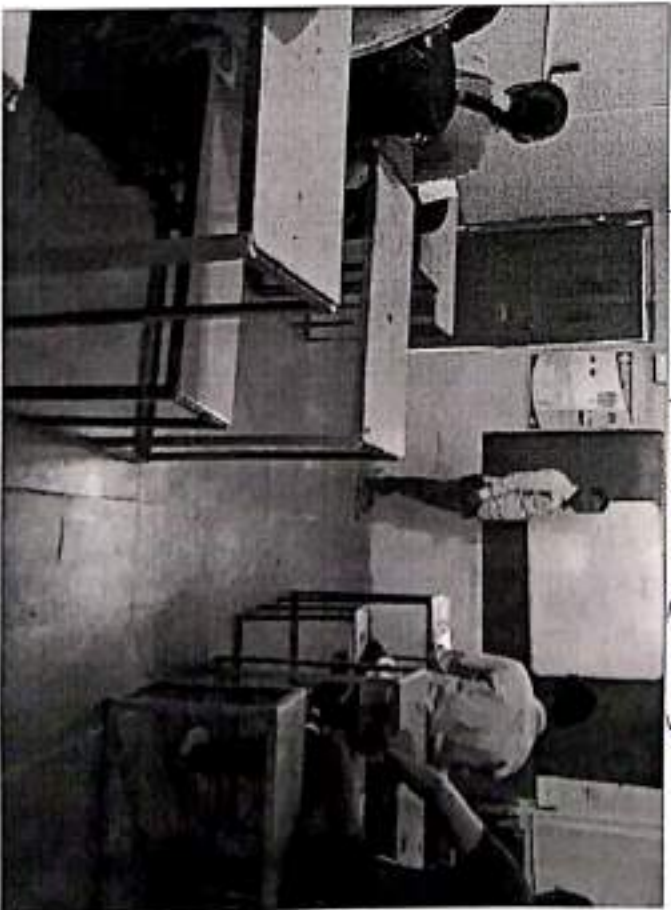

Dist. Latur
Yashwantrao Chavan Pratishthan
Maha

Mali Akshata (Bsc 5Y)

Patil Omprakash (Bsc 5Y)

Momin Guas (Bsc SY)

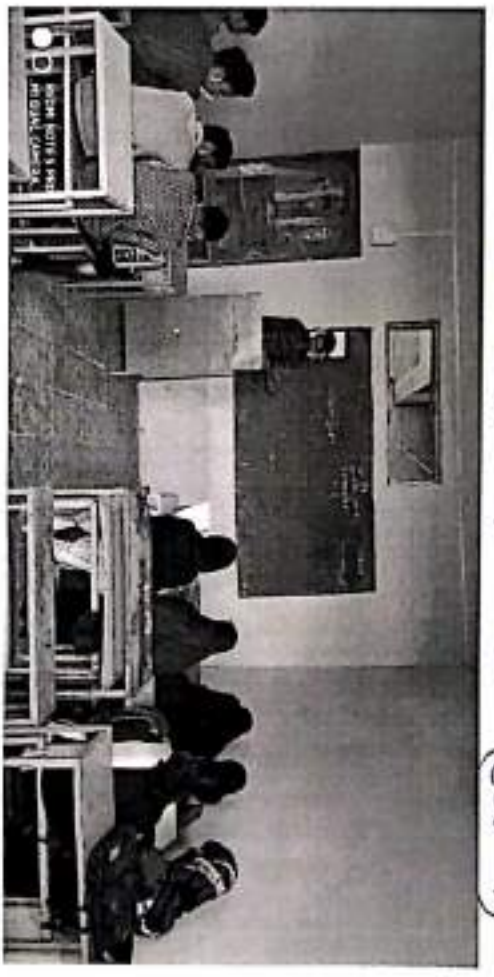
Yadav Jayprakash (Bsc SY)

Shaikh Tanveer (Bsc SY)

Shri Baddiwale Arav (Bsc SY)

Bhonde -Atash (Bsc 5Y)

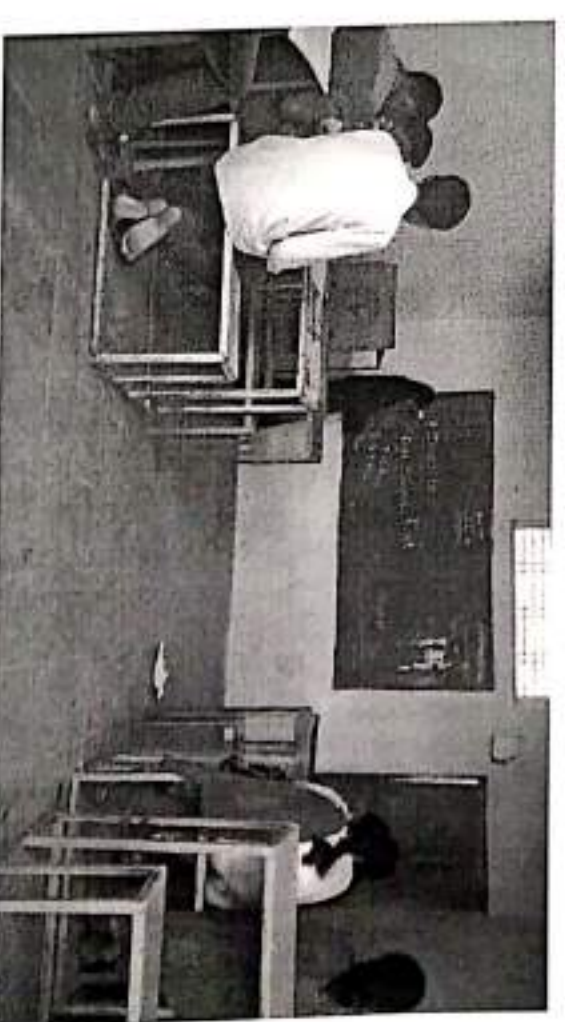
Bhonde Adivath (Bsc 5Y)

Bhonde -Atash (Bsc 5Y)

Bhonde Adivath (Bsc 5Y)

Dist. Latur
Maharashtra
Azad Maharashtra
V.S.A.U.

Panchal Aniket (Bsc sy)

Bivajdar Deñika (Bsc sy)

Dist. Latu

Bsc (SN) Saqyed Angim.

Tidke Rupai (Bsc SN)

AZAD MAHAVIDYALAYA AUSA.

2020-21

दि. 02/03/2021.

Dept. of History.

Seminar on History: डॉ. कलसालेव कोबेडकरांचे साप्ताहिक कार्य
class: B.A III year

Date → 02/03/2021.

Report - Student Seminar

ज्ञान दिनांक 02/03/2021. रोजी आझाद महाविद्यालयानिक 'इतिहास' विभागातर्फे 'डॉ. कलसालेव कोबेडकरांचे साप्ताहिक कार्य' या विषयावर विद्यार्थी 'Seminar' चे आयोजन करण्यात आले. याद्वारे एकूण 24 विद्यार्थी यापुढी सहभाग घेवणारे. पुढील विद्यार्थीने 'डॉ. कलसालेव कोबेडकरांचे साप्ताहिक कार्य' या विषयावर 5 मिनिटे विवेचन केले. या कार्यक्रमात अध्यक्ष म्हणून 'डॉ. लक्ष्मण एस्. के.' होते तर उपस्थित डॉ. शेख S. B. हे उपस्थित होते. अध्यक्षीय समारोप करताना डॉ. लक्ष्मण एस्. के. यांनी डॉ. 'कलसालेव कोबेडकरांचे साप्ताहिक कार्य' या साबत राखोळी मार्गदर्शन केले.

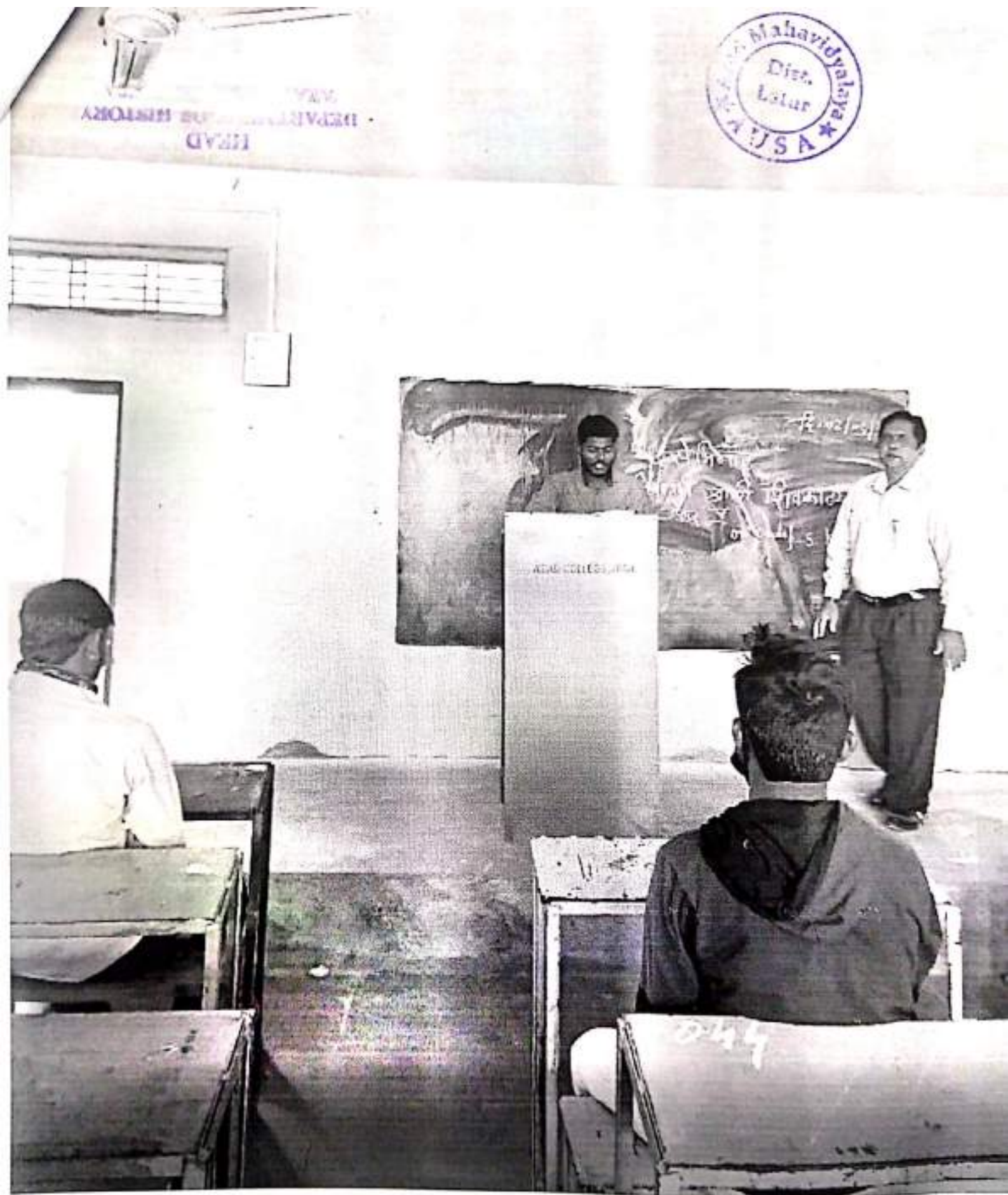
Outcome:

अशा प्रकारच्या सेमिनारच्या आयोजनामुळे विद्यार्थीमध्ये अर्थव्यवस्था 'आर्थिक व्यवस्था' येवून घेवण्याच्या गुणवत्ता राखी मिळते व विद्यार्थी गोडी निर्माण होत.

इतिहास विभाग प्रमुख
आझाद महाविद्यालय, आसा जि. लातूर

DR Ladny JIC

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

AZAD MAHAVIDYALAYA
AUSA

BA IInd year

SUB. HISTORY

STUDENT SEMINAR

2018-19

SPB Shukla

इतिहास विभाग के मुख
आचार्य प्रबोधि शुकल, अ.स. वि. जिला लाहौर

2018-19 - Students Seminar

कुशादा पांडुरंग जायकवाड (BA II)

मदने बाळु नरसिंह (BA II)

S.M.
HEAD

DEPARTMENT OF HISTO
AZAD COLLEGE, AUS

कु औटी शोपेश्वरी भाऊलारेव (BAII)

शेख जुबेरे फकीरे (BAII)

SMR

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

कु शेख हिना ख़ुम (BA II)

शेख सोहेल ख़ुम (BA II)

कु शेख हिना खुम (BA II)

शेख सोहेल युनुस (BA II)

शु गायकवाड राधा पांडुरंग (BA II)

शु राठोड अंजना हिरानी (BA II)

कु राहोड ज्योती निलेश (BA II)

SM
HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

EVENT/ACTIVITY REPORT

ACADEMIC YEAR: -2019-2020

Name of the Programme/Event/Activity	Student Exchange	
Department/Unit/Committee	Department of Physics and Electronics	
Date :-01-02-2020	Venue:-Arts Science and Commerce College Naldurga Ta. Tuljapur, Dist. Osmanabad	Time:-11.00am

Azad Mahavidyalaya Ausa and Arts, Science Commerce College Naldurga has collaborated under functional MoU. Part of this is to do the student exchange programme. So we with our students visit the ASC College and the faculty of that college had shown some physics and electronics practical those we are not having in our college and vice versa.

Photos (Insert photos of Programme/Event/Activity here)

Latitude: 17.818537
 Longitude: 76.267718
 Accuracy: 68.4m
 Time: 14-02-2020 12:56
 Note: visit under mou Azad

Powered by NoteCam

Handwritten signature

Department of Electronics
 Co-ordinator/Head/Chairman

Principal

News Clippings: (Attach the news clippings with name of paper published and date)

Report

शैक्षणिक वर्ष 2019-20

Department of History - Seminar

अहवाल (Report)

आझाद महाविद्यालयातील इतिहास विभागातील शैक्षणिक वर्ष 2019-20 साठी BA IV च्या विद्यार्थ्यांचे सामाजिक व धार्मिक समाज सुधारक या विषयाचे सेमिनार घेण्यात आले. त्याची अर्दी पुढील प्रमाणे: निविध विषयावर विद्यार्थ्यांनी सेमिनार व्यवस्थित दिले.

Sl No	विद्यार्थ्यांचे नाव	वर्ग
1	कु पटवारी समीना चांद	BA III
2	कु राठोड ज्योती निलेश	BA III
3	कु शिंदे सारिका गणपती	BA III
4	कु शेख सालिहा मंगूर	BA III
5	कु राठोड अंजना हिरणी	BA III
6	कु खिराजदार शेता बळवंत	BA III
7	मदने बाबु नरसिंग	BA III
8	सय्यद युनुस कमरोद्दीन	BA III
9	कु शेख हिना श्याम	BA III
10	वाळके नितीन रावसाहेब	BA III
11	कु पठाण लैश्या युनुसखान	BA III

Signature
HEAD

DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

2019-20

Name:- patilae Samina chand

Class :- BA.III year

Roll No:- 33

AR 107309

Subject:- History of Maharashtra
(Seminar)

College:- Azad College AUSA

Address:- At. post Shindaho (ho)
to 'AUSA', DIS. Latur

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

Date :

AR-107294

नाव :- शण्ड न्योती निलेबा

कॉलेज :- आझाद महाविद्यालय औसा,

वर्ग :- बी. ए. तृतीय वर्ष

विषय :- अंतराष्ट्रातील सामाजिक वधार्थीक समाज सुधारक

अभिचार विषय :- अजर्धी कल्पती बाबू महाराज

2019-20

Handwritten signature

Handwritten signature
Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE

BARFI
लिखित पेपर से।

FOR EDUCATIONAL USE

नाव - सारिका गणपती विंद
 वर्ग - B.A. तृतीय वर्ष
 सेमिनार - राजर्षी छत्रपती साहू महाराजांचे कार्य
 परिक्षा क्रमांक -

बोल नं - 2 मॅरीटवर - 3A

भनोवत - मी सारिका गणपती विंद आहे मी बी.ए. तृतीय वर्गात शिकत आहे. मी तृतीय वर्गात शिकत असल्यामुळे सेमिनार घेणं अनिवार्य आहे. माझ्या सेमिनारच विषय आहे

राजर्षी छत्रपती साहू महाराज यांचे कार्य हा माझा सेमिनार आहे.

महान व्यक्तींनी जि सामाजिक कार्य केले ते कार्य सेमिनावातून लोकांना आणि विद्यार्थ्यांना सांगण्याचे काम करणार आहे. समाजाला उभा पकटून त्यांनी अंघावातून उजेंडान आणण्याची कार्य केले हेकाला महान व्यक्तींचे काम या महान व्यक्तींनी केले.

राजर्षी छत्रपती साहू महाराज

HEAD
 DEPARTMENT OF HISTORY
 AZAD COLLEGE, AUSA

Principal
 Azad Mahavidyalaya
 AUSA Dist. Latur

Topic :

2019-20

Page :

Date

AR 107343

Name: Shaikh Saleha Manzoor
Class: B.A. T.Y
Subject: Social Reform in modern India
Roll No: 15

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

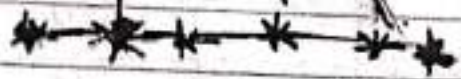
colours

Flowers

GOLD

PPCG 10

सेमिनार

आस्था है महाविद्यालय

नाव — इथगेड अंजना विराजी

वर्ग — इ बी ए प्रतीय वर्ष

विषय — इतिहास

20/9-20

DR 202293

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

Page No.: 0

Date :

20/9/20

आझाद महाविद्यालय औसा

नाव :- ज्योता बळवंत बिराजदार

वर्ग :- बी.ए. तृतीय वर्ष

सेमीस्टर :- VI

विषय :- इतिहास

सेमिनार विषय :- रुमधोगी बाबा आमटे

AR-107305

[Signature]
HEAD

DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

[Signature]
HEAD

DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

[Signature]

[Signature]
Principal

Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

Flowers

2019-20^①

AR 107306

CERTIFICATE

Department of History

College Azad College AUSA

This is to Certify that

Shri / Miss. Madane Babu Nausing

of _____ Division _____

Roll No. _____ From _____

_____ has satisfactorily

completed the practical course in History

subject as per syllabus laid down by the Board / university

during the academic year 2019 - 2020

Date : / / 20

Handwritten signature

Principal
Principal
Azad Mahavidyalaya
AUSA Dist. Latur

Head of the Department
इतिहास विभाग प्रमुख
आजाद महाविद्यालय, औसा जि. लातूर
Head of the Department

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

2019-20

Page: 6
Date: 11/6

आझाद महाविद्यालय औसा. ##
Azad Mahavidyalaya AUSA

* नाव - अब्दुल युनुस कमरेद्दीन

* Name - Gayyed Yunus Kamaruddin

* वर्ग - B.A. तृतीय वर्ष. (2019-20)

* Class - B.A. Third Year (2019-20)

* विषय - इतिहास - (बाबा आम्ते)

आधुनिक महाराष्ट्रानि समाजसुधारक

* Subject - History - (Baba Amte)

Social Reformers in
Modern Maharashtra.

* सेमेस्टर - VI वे

* Semester - VI th OR 107307

HEAD

DEPARTMENT OF HISION

AZAD COLLEGE, AUSA

Principal
Azad Mahavidyalaya
AUSA Dist. Latur

नाम :- श्रेष्ठ हिना वसुधा
 वर्ग :- B.A.T.Y
 विषय :- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर,
 शान्त जीवन व काम धान्या
 विषयी माहिती.

Seminars - ~~History~~
 History

20/9-20

AR 107310

HEAD
 DEPARTMENT OF HISTORY
 AZAD COLLEGE, AUSA

HEAD
 DEPARTMENT OF HISTORY
 AZAD COLLEGE, AUSA

[Signature]
 [Signature]

Principal
 Azad Mahavidyalaya
 AUSA Dist. Latur

Date: _____
 Page: _____

Topic: _____

आजाद महाविद्यालय

Class:- B.A.T.Y
Dept:- History.
Paper no:- XII.

Name:- Walke Nitin Ramesh
Sub :- Social Reformers in Modern
Maharashtra.

SEMINAR.

SM

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

SM
HEAD

DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

2019-20

AR 107296

WNA
Dr. WNA

Amel
Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

Topic: 8

Page: _____

Date: _____

2019-20

AR 107341

Name: Salman Tayyaba yunus Khan

Class: B.A. H.

Subject: History [Seminar]

Name of the Paper: Social Reformers in Modern Maharashtra

College: Azad Mahavidyalaya

Ausa Dist.

HEAD.
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE

Latur
Dist. Latur

Principle
Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

colours

Flowers

GOLD

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

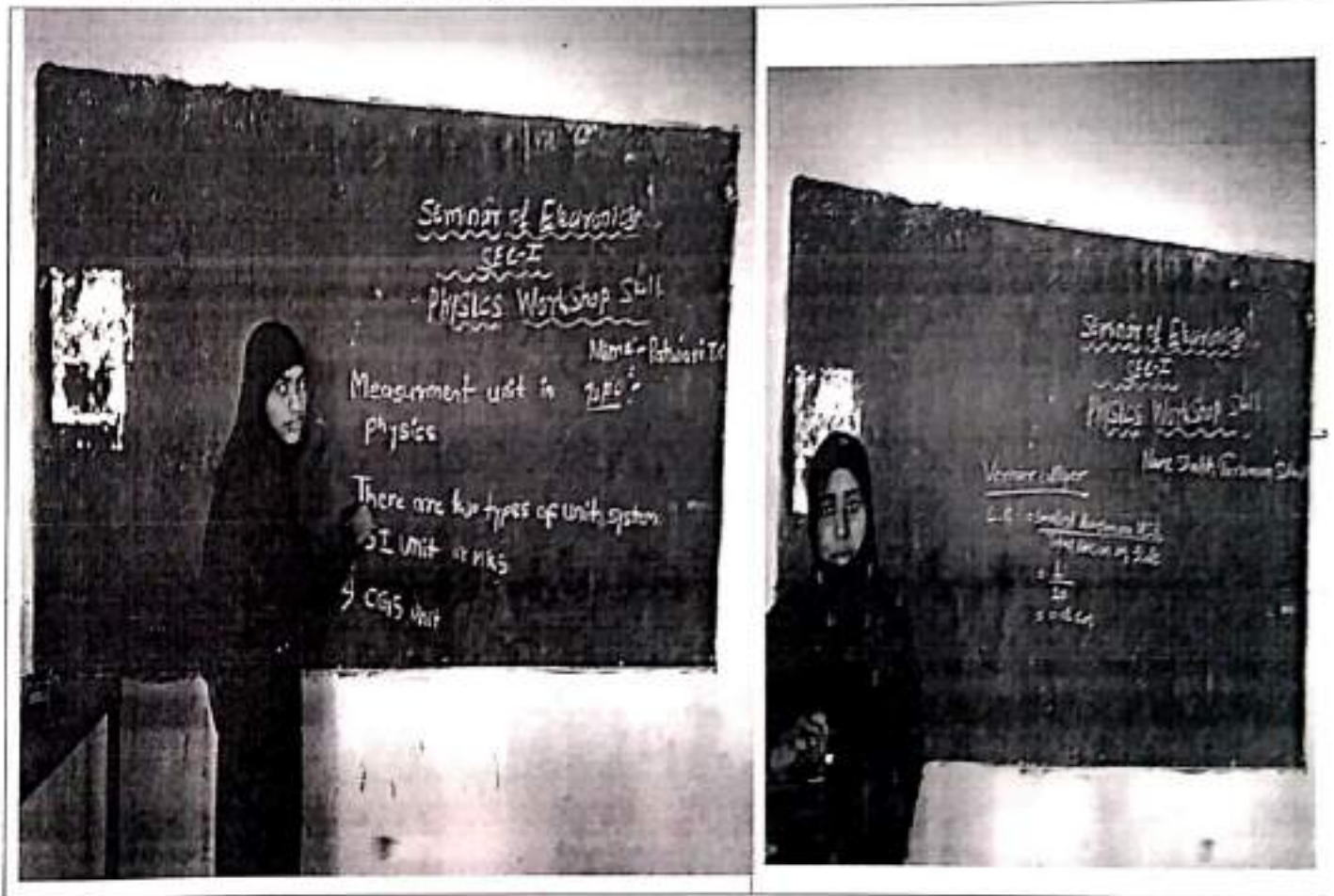

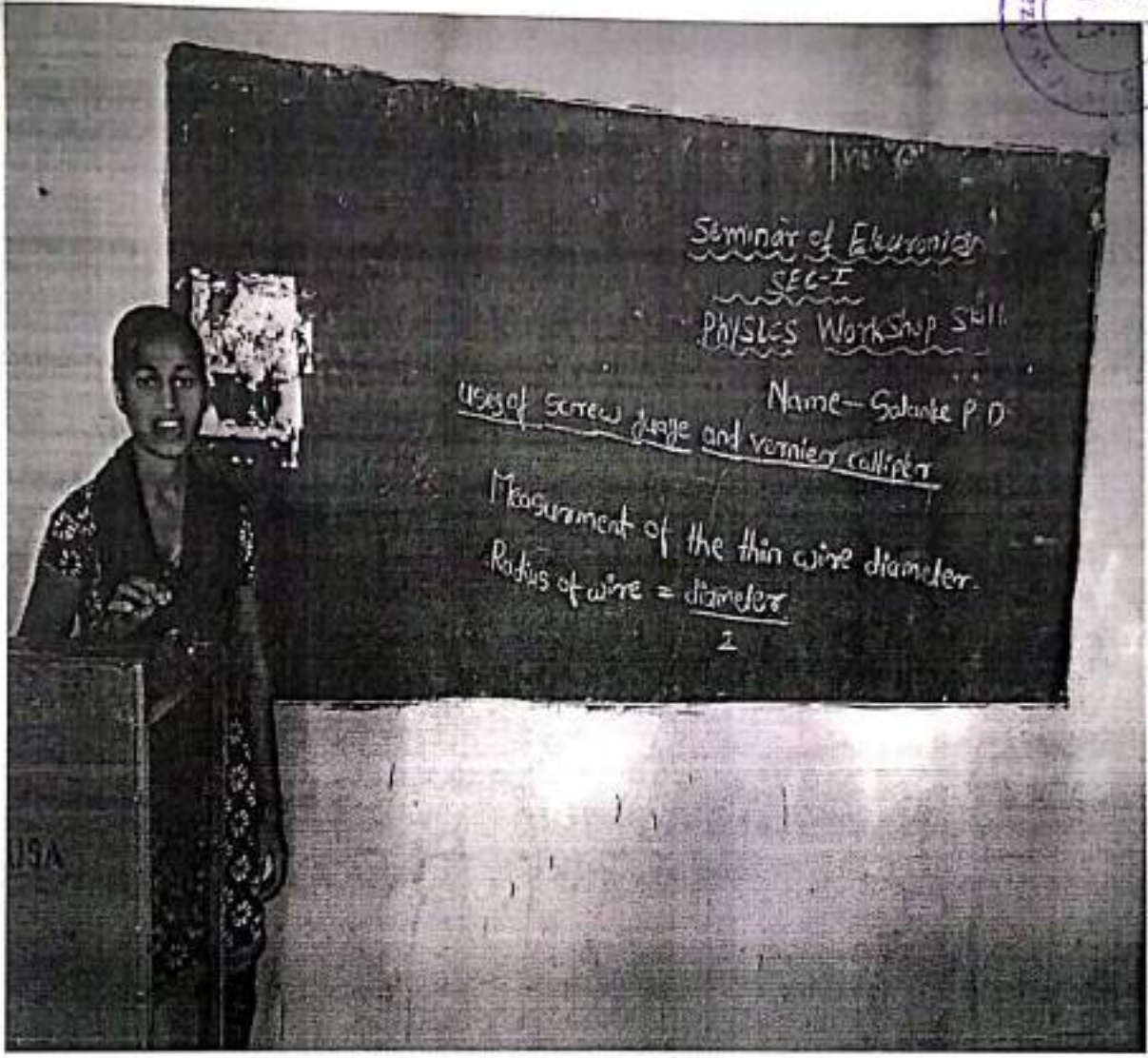
EVENT/ACTIVITY REPORT

ACADEMIC YEAR: -2019-2020

Name of the Programme/Event/Activity	Students Seminar	
Department/Unit/Committee	Electronics	
Date :-2019-20	Venue:-Azad Mahavidyalaya Ausa	Time:-11.00Am

For the students of B. Sc. III we arrange the seminar on Skill Enhancement Course. Our aim is to encourage the student and their progress should all over in the subject. The skill of speech in the class should be raised and they can try to communicate with other in the particular subject.

Head

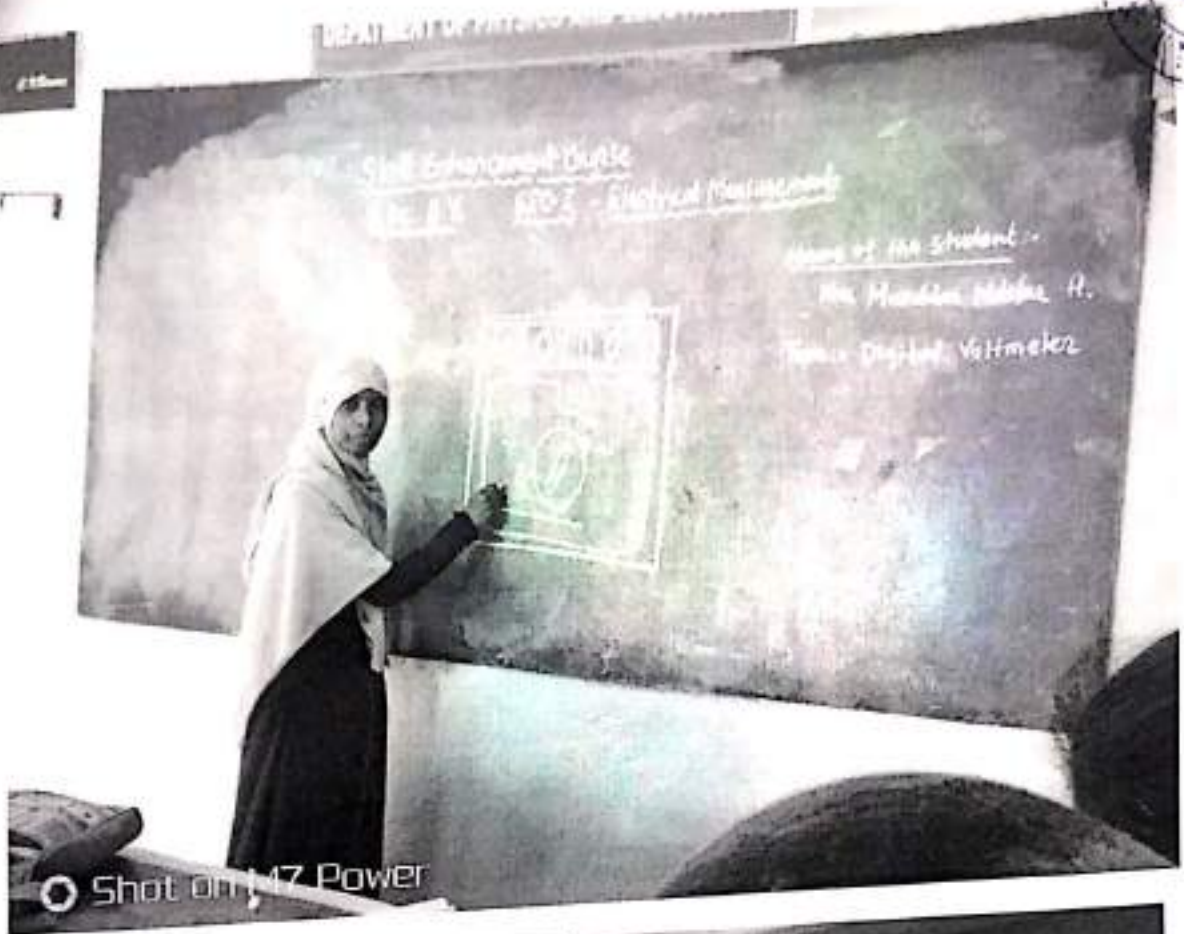
Co-ordinator/Head/Chairman
Department of Electronics

Principal

News Clippings: (Attach the news clippings with name of paper published and date)

SEMINAR OF THE STUDENTS

Shot on M7 Power

Shot on M7 Power

BRIEF REPORT on SEMINAR

ACADEMIC YEAR: 2018-19

Name of Programme : Seminar

Organizing Department: Department Of Library And Information Science

Venue: Classroom In Azad Mahavidyalaya, AUSA

Date: 10/09/2019

Brief Report Of The Event: Dept. Of Lib. And Inf. Sci. arranged seminar for the student. For that students choose their topics and teach Infront of students and staff.

Outcoms: Students improve their stage courage/ teaching skill.

They express their views , knowledge of concept Infront of other .

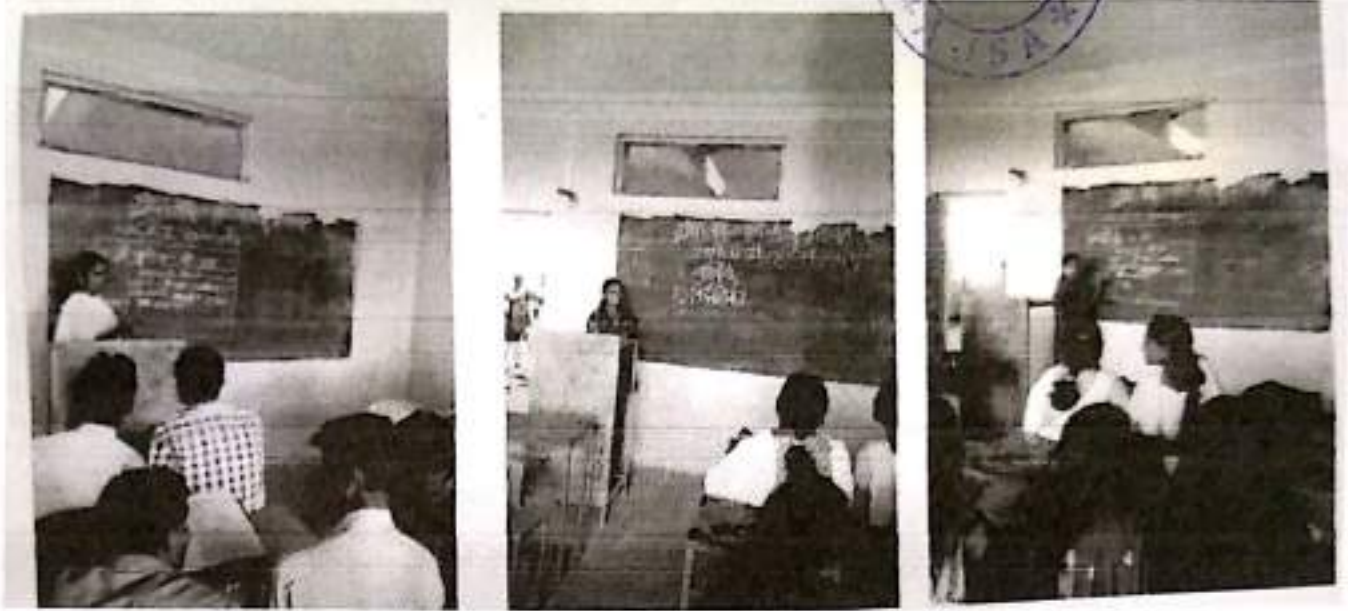

Fulmali Shankar Nagnath B.A IIIrd Yr.

Arje Ajaykumar BA I st Yr.

From left Ku. Khadake Kartika, Katre Nikita, Narhare Anusaya B.A TY (2018 19)

Suryawanshi Digamber B.A. Ist Yr

Sagat Sushil B.A. Ist Yr

Head Of The Department   Principal

Dept of English.

2018-19

Summary Report on SEC Seminar

Swami Ramanand Terth Marathwada University, Nanded started Skill Enhancement Course for the undergraduate students. This course is offered for second and third year students. For second year, there is a paper titled Skills for Employability. A Seminar was arranged on 12/03/2019 for the second year students who accepted this course. Dr Karad, Asst. Professor, Kumarswami Mahavidyalaya, AUSA was invited as the examiner. Dr Syd N. K. and Prof Inamdar M. M. conducted this program smoothly.

OUTCOME OF SEC SEMINAR:

- This Course meets requirements of 21st century learners
- Building Vocabulary comprising Spelling and Pronunciation in English
- Improvements in dialogues for Conversation Skills
- Developments in activities for Written Communication
- Developments in strategies for professional skills and soft skills

Syed
Dr. Syed Nisar Karim
(B.A., B.Ed., M.Phil., Pr. W)
H O D Head and Asst Professor
Dept. of English
Azad Mahavidyalaya, AUSA Dist. Latur

Pradeep
Principal
Azad Mahavidyalaya
AUSA Dist. Latur

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA
SKILL ENHANCEMENT COURSE SEMINAR

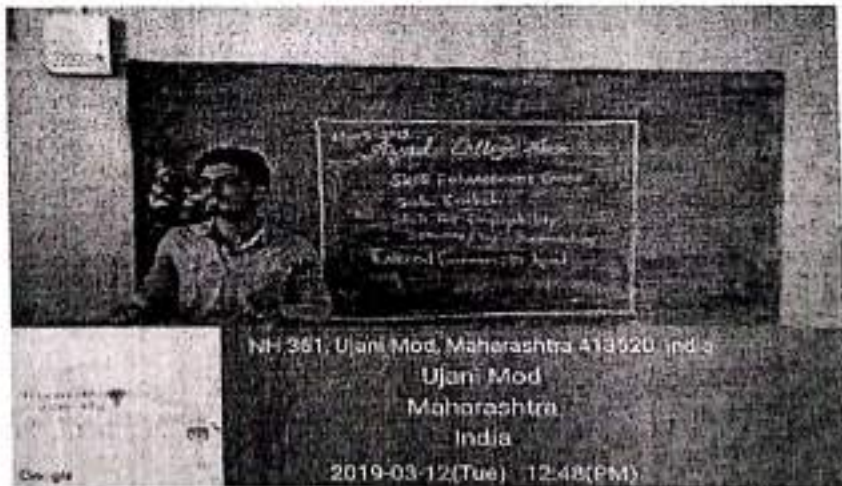
DEPARTMENT OF ENGLISH

Academic Year 2018-19

Date: 27/02/2019

Date: 12th March 2019

AZAD MAHAVIDYALAYA, AUSA

Report on Problem Solving Methodologies/ Experiential/

Participative Learning

Students Seminar

DEPARTMENT OF Chemistry

Academic Year: 2018-19

- Objectives
- Details of activity conducted
- List of students participated
- Photos with date and caption
- Outcomes

Note: - All the documents in the index may be in soft copy/hard copy form with departmental stamp and signature of HoD/Co-Ordinator

Department of Chemistry
Azad College AUSA Dist. Latur

Students Seminar

Department of Chemistry

Department of chemistry organized seminar for B.Sc, TY students on dated 24th Sept. 2019. In this activity seven students deliver their speech on different topics of chemistry related to their curriculum very nicely. Seminar examined by Head and faculty of department, Student Birajdar Devika stood first and second and third was Mulla Shahbaz and Radod Rohini simultaneously.

After each presentation there was question answer session.

Name list of participated student as per above photograph is

1. Birajdar Devika I
2. Tidake Shubhangi
3. Khot Vaibhav
4. Shaikh Tarranum
5. Radod Rohini III
6. Mulla Shahbaz II
7. Somawanshi Prashant

Objective of Activity;

The students must get scope to present their hidden arts and stage courage. To enhance subject knowledge and well planned study and presentation.

Outcomes;

Participant gets stage and scope to show hidden art, they get stage courage, Plan of presentation and knowledge about topic.

Head

Department of Chemistry
Azad College AUSA Dist. Latur

Students of BSc TY contributing in seminar organized by dept. of chemistry on dated 24 Sept. 2019

AZAD MAHAVIDYALAYA
AUSA

BA IInd year

SUB. HISTORY

STUDENT SEMINAR

2018-19

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

इतिहास विभाग प्रमुख
आज़ाद महाविद्यालय, औसा जि. लातूर

2018-19 - Students Seminar

कु राधा पांडुरंग गायकवाड (BA II)

राजे बाबू शर्मा (BA II)

कु शेख हिन। रसूल

कु गायकवाड राधा पांडुरंग (BA II)

Report on Seminar

(2017-18)

हर साल महाविद्यालय में छात्रों के लिए 'सेमिनार' आयोजित किया जाता है। जिसका हेतु छात्रों के अंदर कुछ विविध औद्योगिक तंत्रों, सेवाओं, लेखन, रोजगार संबंधी जानकारी को विकसित करना है।

सं. वर्ष. 2017-18 में. की.ए. द्वितीय तथा तृतीय वर्ष के छात्रों के लिए 'सेमिनार' का विविध विषयों को लेकर आयोजन किया गया था।

प्रथम व.

-द्वितीय वर्ष : सेमिनार में लगभग 04 छात्रों ने सहभाग लिया।

-तृतीय वर्ष : सेमिनार में लगभग 06 छात्रों ने सहभाग लिया।

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

HEAD
Department Of Hindi
Azad Mahavidyalaya, Ausa.

संमेलन S.E.C. PROJECT.

आयोजक B.A.T.Y. पंचम मंत्र.

2017-18.

- 1) दलके मथुर मनीम - Dakshin
- 2) कु. वनमोडे मिरा माच्छिण्ड. ~~मच्छिण्ड~~
- 3) कु. पठाण हलिमा र सुकु. - Helima
- 4) मुळाणी निगेकर अकलर - Am
- 5) पठाण शालवाज रलीम. पठाण: 46101
- 6) शेख समिनर. Shamir
- 7)

Jadav
HEAD
Department Of Hindi
Azad Mahavidyalaya, AUSA.

SEMINAR - 2017-18

—विद्यार्थियों को सेमिनार संबंधी जानकारी देने हेतु प्रा. मजहर कोनवाल।

—सेमिनार में विषय प्रस्तुती करने हेतु की. ए. दतीय वर्क का छात्र. शु. दतीय मण्डी।

सेमिनार में अपना विषय प्रस्तुत करने हुए छात्रा कु. कनसोडे-मिना माछिंह (BATP)

सेमिनार में अपना प्रोजेक्ट प्रस्तुतीकरण करने समय कु. पराण दालिमा रसुळ (BATP)

अवकाश

दि. 24-1-2018

(2017-18)

STUDENT SEMINAR
Public Administration

आंध्र प्रदेश महाविद्यालय सोला येथील लोकप्रशासन विभाग
आच्या संयुक्त निधामने दि. 24-1-2018 रोजी बी. ए.
द्वितीय वर्षाच्या (SEC) कौशल्य विकास या विषयावर
Semester-IV) ई. पंचायत आयोजित करण्यात
आणत आहे.

या कौशल्य विकास या सेमिनार मध्ये
दोन विद्यार्थी सहभागी झाले होते त्यांची नावे
खालीलप्रमाणे आहेत.

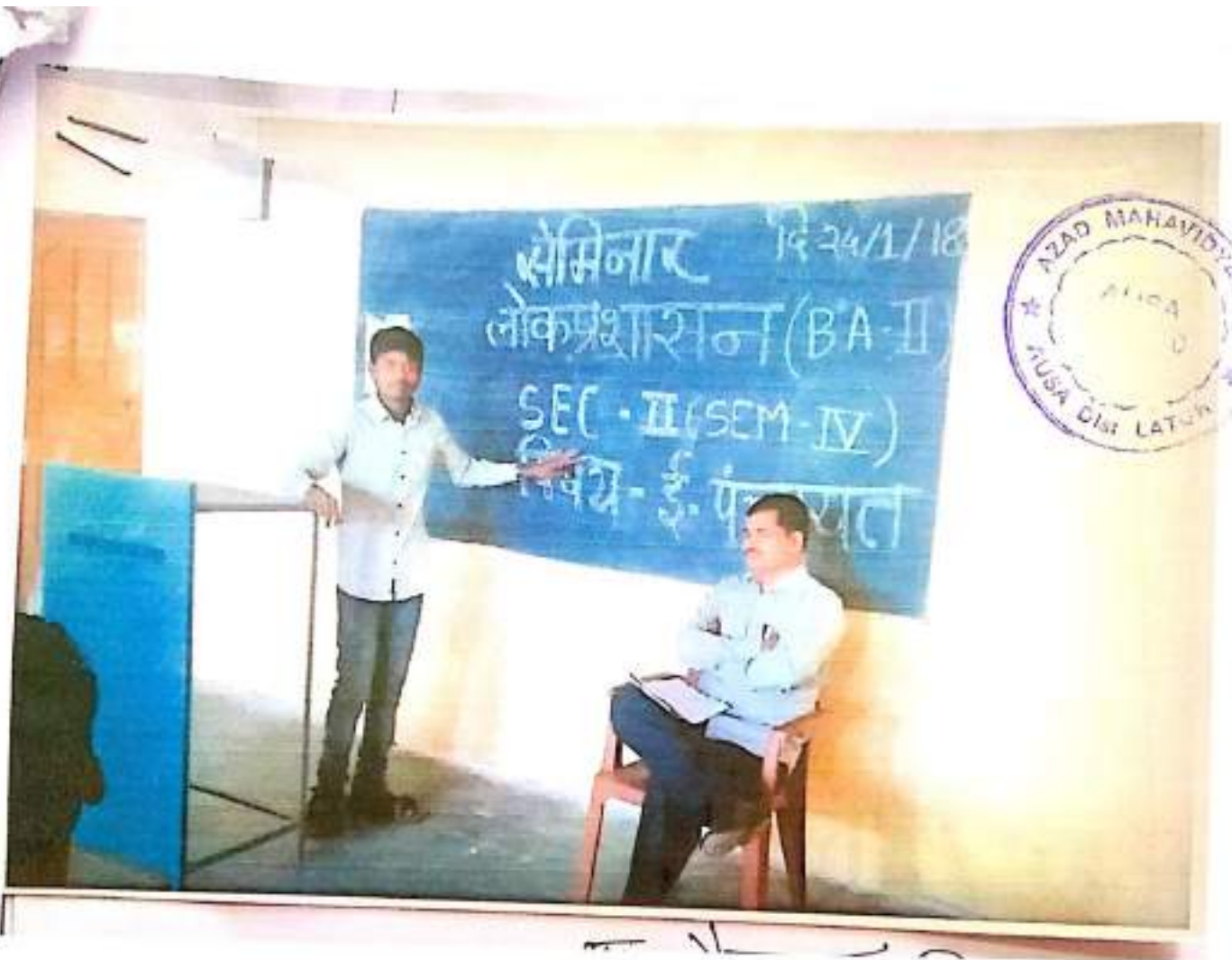
- 1) कुंदगुळे अच्युत गोविंद - B.A. II Kundgule
- 2) जाधव विनायक हणमंत - B.A. II Jadhav

या दोन विद्यार्थ्यांनी ई. पंचायत
या विषयावर हात मांडणी केली आहे.

प्रा. डॉ. चक्रवर्ती एस. एस.
प्रा. डॉ. अश्वथ के. एन.

13/01/18
Office of the Director of Higher Education,
Government of Maharashtra, Mumbai

कौशल्य विकास कोर्सक्रांतर्गत ई- पंचायत आविषयावर
साक्षर विलास हणामेण् सेमिनार (देल अलताना)

QIM

CRITERIA –II

2.3.1

POSTER PRASENTATION

Hindustani Education Society's

Azad Mahavidyalaya, AUSA

Academic Year (2021 to 2022)

Wall Paper Presentation Competition Report
Organized by Department of Physics and Electronics

Particulars	Details
Name of activity	Wall Paper Presentation Competition
Place and Date of activity (From -To)	Ground floor Varanda 14/12/2021
No of Participants (Attach list with sign)	23
Brief Report of activity	<p>The Department of Physics and Electronics organized Wall Paper Presentation Competition for the students of B.Sc. FY, SY and TY on 14 December 2021 at Ground Floor Varanda. The function was inaugurated by the Hon. Shaikh Nizamoddin Principal Azim Jr. College, AUSA. Mr. Asim Kazi, Principal, NBS Pharmacy College, AUSA and Miss. Nazema Mungale, Lecturer in Physics, NBS Polytechniq were worked as the examiners Total 23 wall papers were presented by the students. The objective of the competition was to ignite the fire of imagination and creativity in the students. The theme of the competition was 'Science and Technology'. Students were asked to express their ideas through wall papers. The young learners displayed their skills through an array of Wall Papers. Students were participated in the competition with immense zeal and enthusiasm and made beautiful Wall Papers. It was a great opportunity to watch these young minds creating and displaying their ideas on paper. The students thoroughly enjoyed the activity.</p>
Photograph of Activity	<p>[From Right to Left-Prof. T. A. Jahagirdar Vice-Principal, Dr. E. U. Masumdar, Inaugurator-Principal Shaikh Nizamoddin, Principal Asim Kazi and Dr. M. A. Barote, HoD, Physics]</p>

Date : / / 20

Signature of HOD with Seal

Wall Paper Presentation Competition
Organized by Department of Physics and Electronics

Date: 14/12/2021

Wall Paper Presentation Competition
Organized by Department of Physics and Electronics
Date: 14/12/2021

Wall Paper Presentation Competition
Organized by Department of Physics and Electronics
Date: 14/12/2021

Azad Mahavidyalaya, AUSA.

Dept. of. Sociology.

2018-19.

Poster Presentation.

07/11/2019

Inaugurated by the auspicious
hand by: 1

Dr. Bhausaheb Admane.

(S.R.T.M. University, Nanded,
Sub Center - Latur.)

Azad Mahavidyalaya, AUSA.
Academic Year (2019 -2020)
Annual Activity of Department of Sociology

Particular		Information
Name of Activity	Wall Paper And Sociology Study Association Inauguration Program	
Place and Date of Activity (From— To)	07/11/2019	Seminar Hall, Azad Mahavidyalaya AUSA.
Name of Participant (Atteeh list With Sign)	Atteeh list	
Brief Report of Activity	<p>The inauguration ceremony of the Sociology Study Association and the unvelling ceremony of the wall Paper made by the students of Sociology on various subjects was held. The President of this program is Principal Jagirdar and the Chief Inaugural Professor Dr. Bhausaheb Adamane (University Sub-Center Peth)</p>	
Photograph of Activity.		

Azad Mahavidyalaya, AUSA.
Department of Sociology

Date 7/11/2019

Sr.No	Name of Participant	Sign
1	Nadaf Suleman Shaikat	<u>Suleman</u>
2	Waghmare Parmeswar Anil	<u>Parmeswar</u>
3	Sidurkar Bhurat Bhimsing	<u>Bhurat</u>
4	Patole Rohini Anirash	<u>Rohini</u>
5	vaishali maruti waghmare	<u>vaishali</u>
6	charan pitesh kumar	<u>Charan</u>
7	Giri Sachin Rarendra	<u>Sachin</u>
8	Ganod ATUL DILIP	<u>Atul</u>
9	~~Patole~~ Londal Prajakt Nilkanth	<u>Londal</u>
10	kadam vidya dinkar	<u>Vidya</u>
11	Thamke Shubhangi Rajkumar	<u>Shubhangi</u>
12	Yadav Pooja Ramesh	<u>Pooja</u>
13	Hembade Dnyaneshwar Balaji	<u>Hembade</u>
14	Kolage Bhimashankar Rarendra	<u>Bhimashankar</u>
15	Shaikh Juber Pasha	<u>Juber</u>
16	Shaikh Yasim Yajid	<u>Yasim</u>
17	Somvane Babita Umakant	<u>Babita</u>
18	Ghadke Annapurna Suresh	<u>Annapurna</u>
19	Ghogare Madhuri Govind	<u>Madhuri</u>
20	Mose Rajkanya Vijaykumar	<u>Rajkanya</u>
21	Shaikh Raees Afur	<u>Raees</u>
22	Limbalkar Baliram Bhimashankar	<u>Baliram</u>
23	Sahe Aay Sanjay	<u>Sahe</u>
24	Shaikh Abdulkarim Ismail	<u>Karim</u>

- 25 - Suwaynashi digambar dharmraj - Dharmraj
- 26 Birajdar Rukmini Bapu - Rukmini
27. Dhame Rahul Appasa - Rahul
28. Satpute Swapnil Shivaji - Swapnil
29. Yadav Vaishnavi Mahadev - Vaishnavi
30. Jadhav Manisha Sahebrao - Manisha

आझाद महाविद्यालय, औसा.

-: समाजशास्त्र अभ्यास सत्र :- दि. 07/11/2019
2019-20.

- अध्यक्ष :- शास्त्रे अशोक मंजूर बी.ए. तृतीय
उपाध्यक्ष :- कोळगे भिमशंकर राजेंद्र बी.ए. द्वितीय
साथी :- राठोड अजीत गोविंद बी.ए. तृतीय
सदस्य :- 1. चव्हाण गिरीश शंकर बी.ए. प्रथम
2. चौगुले सागर वसंत ———
3. यादव वैष्णवी महादेव बी.ए. द्वितीय
4. वाघमाटे तुषार शहाजी बी.ए. तृतीय
5. दिक्षीत जायंती दगडू ———
6. फुलेभाळी शंकर नागनाथ बी.ए. तृतीय
7. कदम भावना राम ———
8. जाधव अनिषा सोबराव बी.ए. द्वितीय

अनुमोदित
डॉ. साकुके जे.डी.

अध्यक्ष
समाजशास्त्र विभाग प्रमुख
प्रा. पाटील. एम. एन

Principal
Azad Mahavidyalaya
Ausa Dist. Latur

समाजशास्त्र अभ्यास मंडळ उद्घाटन आणि
मिती पत्रक अनावरण सोहळा. कार्यक्रमा अहवाल.

दि. 7/11/2019

महाविद्यालयातील समाजशास्त्र विभागातर्फे आज
दि. 07/11/2019 रोजी समाजशास्त्र अभ्यास मंडळाचे
उद्घाटन आणि समाजशास्त्राच्या विद्यार्थ्यांनी
विविध विषयावर बनवलेल्या मितीपत्रकाचे अनावरण
सोहळा पार पडला.

या कार्यक्रमाची कार्यक्रम पत्रिका.

अध्यक्ष :- प्राचार्य. जहागीरदार टी.ए.

प्रमुख पाहुणे व उद्घाटक :- प्रा. डॉ. आदमाने भादमाने.

(विद्यापीठ उपकेंद्र, पेठ)

प्रमुख अतिथी :- डॉ. प्रा. वृंदावनी गायकुवाड.

-॥- उपस्थिती:- प्रा. पाटील एस. एन.

डॉ. शाळुके. जे. डी.

समाजशास्त्र अभ्यास मंडळाची कार्यकारी सर्वानुमते
निवडण्यात आली या कार्यकारीच्या सर्व पदाधिकार्यांचे
पुष्प गुच्छ देवून स्वागत केल्यानंतर अभ्यास मंडळाचे
उद्घाटन झाले असे पाहुण्यांनी घोषित केले.
तदनंतर विविध विषयावर विद्यार्थ्यांनी लिहिलेल्या
मितीपत्रकाचे अनावरण डॉ. आदमाने सरांच्या हाताने
झाले.

डॉ. आदमाने सरांनी आपल्या भाषनात विद्यार्थ्यांनी
सामाजिक जाणीवकीचे भान देवून समाजात वागणे
पाहिजे आणि समाजाचा एक भाग होऊन दान
पाहिजे असे विद्यार्थ्यांना सुचित केले.

तसेच समाजशास्त्र विषय घेऊन P.G. कुर्यात
 मुलांना नोकरीच्या झेविक संधी उपलब्धतात
 त्यांच्या निदर्शनास आणुन दिले.

प्रा. जायकनाड यांनी समाजशास्त्राचा
 विद्यार्थी समाजशास्त्र असला पाहिजे त्याने
 समाजविघातक कृत्यामध्ये सहभागी होऊ नये
 तसेच आपले योगदान समाज व देशहितासाठी
 देवावे व नविनराष्ट्र घडवण्यासाठी सज्ज
 राहवे असे सुचोविले केले.

अध्यक्षीय समारोपात प्राचार्य
 साहेबांनी विद्यार्थ्यांना उद्देशुन केलेल्या भाषनात,
 विद्यार्थी हा देशाचा कणा असतो तो मजबूत
 करावयाचे असले तर विद्यार्थ्यांच्या मनामध्ये सामाजिक
 जाणीवा वाढणे गरजेचे आहे. त्याचे कर्तव्य केले.

या कार्यक्रमाचे शुभसंचालन डॉ. साळुंके
 जे.डी. यांनी केले तर आभार प्रा. पारिल एम.एन
 यांनी मानले तदनंतर राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाची
 सोंगता आली.

कुशल

डॉ. साळुंके जे.डी.

Pravara

प्रा. पारिल एम.एन

Sociology Association & WALL PAPER Inauguration

NH 361, Ujani Mod, Maharashtra 413520, India
 Ujani Mod
 Maharashtra
 India
 28°C
 82°F
 2019-10-07(Mon) 11:08(AM)

NH 361, Ujani Mod, Maharashtra 413520, India
 Ujani Mod
 Maharashtra
 India
 29°C
 84°F
 2019-10-07(Mon) 11:03(AM)

NH 361, Ujani Mod, Maharashtra 413520, India

Ujani Mod
Maharashtra
India

2019-10-07(Mon) 11:26(AM)

28°C
82°F

NH 361, Ujani Mod, Maharashtra 413520, India

Ujani Mod
Maharashtra
India

2019-10-07(Mon) 11:18(AM)

28°C
82°F

Azad Mahavidyalaya, AUSA

Department of History

2021-22

✦ Poster Presentation ✦

Excibution of M. Gandhi's Posters

2/10/2021

SPS

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

1/10/2021

सूचना

आझाद महाविद्यालयातील इतिहास विभागातील सर्व शिक्षक व विद्यार्थ्यांना सूचित करण्यात येते कि दुसरा दि 2 Oct. 2021 रोजी गांधी जयंती साजरी करण्यासाठी दि 11.00 वाजता महाविद्यालयानु उपस्थित राहावे. तसेच गांधी जयंती निमित्त 'म. गांधीजी यांची इर्मीक छायाचित्रांचे' प्रदर्शन Hall No 3 मध्ये ठेवण्यात येणार आहे. त्याच उपघटक मा. प्राचार्य साहेबांच्या हस्ते होणार आहे. तरी सर्वांनी नेकेवर उपस्थित राहावे.

① डॉ. शेख S. B - S.B.

② डॉ. मदीक S. K -

S. B.
HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA

2/10/2021 गांधी जयंती कार्यक्रम संपन्न

2/10/2021 म. गांधी व लाल बहादुर शास्त्री कार्यक्रम

इतिहास विभागातर्फे म. गांधी यांचे छायाचित्र प्रदर्शन
उदघाटन सोहळा

वर्षिक छायाचित्र प्रदर्शन उदघाटन सोहळा

म. गांधी यांच्या दूरिद्वि छायाचित्रांचे प्रदर्शन

म.गांधी यांच्या दूर्मिळ छायाचित्राला इतिहास विभाग प्रमुख डॉ शेख एस.बी व NAAC coordinator डॉ वरोटे एम.ए.

डॉ शेख एस.बी (with Geo Tag)

अहवाल/ रिपोर्ट

2/10/21

आज दि 2/10/2021 रोजी महाविद्यालयामध्ये स. गांधी जयंती साजरी करण्यासाठी सर्व शिक्षक कर्मचारी व विद्यार्थी उपस्थित होते. या जयंती प्रसंगी प्रमुख अतिथी म्हणून सौ. मासुमदार मंडळ उपस्थित होत्या.

11.00 वाजता प्रा. प्राचार्य साहेबांच्या हस्ते स. गांधी व लालबहादूर शास्त्री यांच्या प्रतिमेचे पूजन करून त्यांचा पुष्पहार घालण्यात आला. त्यानंतर इतिहास विभागात प्रमुख डॉ. शेख एक वी यांनी 'स. गांधीजी यांचे जिवन व कार्य' यावर आपले मत व्यक्त केले तर प्रा. प्राचार्य साहेबांनी लालबहादूर शास्त्री यांच्या कार्यावर प्रकाश टाकला. शेवटच्या No 3 मधील इतिहास विभागामार्फत ठेवलेल्या स. गांधींच्या पुस्तक छायाचित्रांचे प्रदर्शनाचे सौ. मासुमदार मंडळ यांच्या हस्ते उदघाटन करण्यात आले. त्यानंतर प्रा. टिंगरे व. व. यांनी संयुक्त कार्यक्रमाचे आभार मानले.

HEAD
DEPARTMENT OF HISTORY
AZAD COLLEGE, AUSA